

Bílé Karpaty

1/97

Časopis moravsko - slovenského pomezí

Z obsahu:

* Rozhovor
s novým
vedoucím Správy
CHKO.

* Znovu na
začátku - zpověď
mladé rodiny,
žijící na
bělokarpatské
samotě.

* Znáte jarní
květenu?

OBSAH:

Úvodník	
<i>Světová síť biosférických rezervací</i>	1
Rozhovor	
<i>S Petrem Dolejským, vedoucím Správy CHKO</i>	2
Akce v Bílých Karpatech	
<i>Starostové se vyjádřili</i>	3
<i>Obnova druhově bohatých luk</i>	4
<i>Silvestr očima novinářů</i>	4
<i>Tváře jara</i>	5
<i>Znovu na začátku</i>	6
<i>Vánoční výstava betlémů</i>	7
Učíme se od mala	
<i>Ekocentrum KOSENKA</i>	8
<i>Vyber si správný břeh, Literární soutěž</i>	9
Napsali jste nám	
<i>V noci zima, ve dne předjaří</i>	10-11
Něco z kultury	
<i>Fotovo království, Rodnému kraji II.</i>	12
Hrady Bílých Karpat	
<i>Komňa</i>	13
Zprávy ze Správy	
<i>Já chcu hospodařit (3b)</i>	14
<i>Lesní hospodářský plán Strážnice</i>	
<i>Management chráněných území</i>	
<i>v roce 1996</i>	15
Znáte...	
<i>Jarní květenu?</i>	16
Co je to...	
<i>Ekologické zemědělství</i>	18
Tip na výlet	
<i>Brumov - Doubrava</i>	18
My a životní prostředí	
<i>Voda základ života?</i>	19
<i>Bylinky na Kopanických III.</i>	20
Recepty	
<i>Proti jarní únavě</i>	21
Pověsti	
<i>O Hrádku</i>	21
Pohádka	
<i>O tom, proč myším pořád rostou zuby</i>	22
Pro chytré děti	24

Ilustrace k článku na straně 16 - 17 Znáte jarní květenu?

1	
2	
3	4
	5

1. Dubohabrový háj s podrostem česneku medvědího
2. Sněžěnka podsněžník
3. Ladoňka dvoulistá
4. Česnek medvědí
5. Podběl obecný

Měl jsem čestnou úlohu předat 18. října minulého roku jménem ústředních orgánů UNESCO českému ministrovi životního prostředí a zástupcům Správy Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty diplom, jímž se stvrzuje zapojení tohoto území do světové sítě biosférických rezervací. Správný diplom na správném místě! Líbezná krajina na hranicích Moravy a Slovenska vyniká neopakovatelnými znaky setrvalého spojení přírody a lidí a její zapojení do světové sítě UNESCO je plně zasloužené. S velkým potěšením jsem viděl na slavnostním shromáždění na Kopánkách četné představitele samosprávy a zástupce hospodářských a kulturních organizací, kteří jsou spoluvůdci krajinného fenoménu Bílých Karpat. Nabyl jsem proto přesvědčení, že nová biosférická rezervace není jen produktem minulosti, ale že má také nadějnou budoucnost.

Rozvoj lidské kultury - v nejširším smyslu - je spojen s využíváním přírodních zdrojů a chtěnou i nechtěnou přeměnou krajiny. Hustě zalidněné země jsou mozaikou, složenou z krajiny urbanizované, plné sídel, průmyslu a komunikací, a z krajiny přírodní, plné lesů, luk a strání. Hospodářsky vyspělá a zdravá společnost potřebuje obě prostředí, ale zrychlený civilizační vývoj v posledním staletí stále více pohlcuje přírodu a ničí i její neobnovitelné zdroje, například mnohé druhy rostlin a živočichů, které vymírají navždycky. Již dlouho víme, že nikdy nestačí starat se o jednotlivosti, ale že je třeba pečovat o celý systém, o rozvoj velkých krajinných celků. Tato snaha má již dlouhou historii, z níž si můžeme připomenout vznik přírodních rezervací, národních parků, přírodních parků, oblastí klidu a chráněných krajinných oblastí. Při hlídání a hledání potřebné rovnováhy v civilizačních pochodech, jsou příslušní organizátoři rezervací nebo národních parků často jednostranně zaměřeni jen na obranu přírody a méně se starají o

šetnou hospodářskou aktivitu a kulturní tradice. To se zřetelně projevuje například na rozpracovaném zákonodárství, v němž je ochrana přírody a životního prostředí pojednána velmi izolovaně.

V lůně Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) vznikl v sedmdesátých letech mezivládní program „Člověk a biosféra“. V tomto programu se kulturně vyspělé státy - včetně bývalého Československa - zavázaly spolupracovat při hledání metod správného soužití člověka s krajinou. Jedním z prostředků k tomuto hledání optimální koexistence přírody a kultury se staly biosférické rezervace. Po čtvrtstoletí vytrvalé spolupráce a mezinárodního šetření vznikla síť více než 300 území, na nichž se obyvatelé, ochránáři i kulturní pracovníci spojili k aktivnímu hájení nenahraditelných přírodních hodnot a k rozvíjení optimálního hospodaření a národní (místní) kultury. V současném světě nelze přírodní i kulturní hodnoty dělit státními hranicemi a proto jsou - i při uznávané politické suverenitě - všechny cenné oblasti „rodinným stříbrem“ nedělitelné planety Země, konkrétně - její oživené sféry čili biosféry.

Biosférické rezervace UNESCO jsou v národním i mezinárodním měřítku ověřovacími základními pro soužití lidí a přírody, pro setrvalý rozvoj společnosti ve zdravé krajině. V České republice je nyní šest biosférických rezervací: Křivoklátsko, Třeboňsko, Pálava, Šumava, Krkonoše a „na posledním místě“ Bílé Karpaty. Každá z uvedených krajin má své přírodní a kulturní zvláštnosti, které došly uznání v národní legislativě v podobě chráněné krajinné oblasti nebo národního parku. Bílé Karpaty zaujímají významné místo na geologické a klimatické hranici v Evropě a na křižovatce rostlinných i živočišných druhů, které se po tisíciletí stěhovaly mezi evropskými nížinami a horskými systé-

Světová síť biosférických rezervací UNESCO

my. Odedávna jsou Bílé Karpaty hranicí a zároveň spojnicí mezi národy a zůstávají domovem etnicky pozoruhodného společenství, jež obdivuje celý kulturní svět. Jeví se jako výjimečný produkt nepánovitého vztahu člověka k přírodě a zpětnovazebného vlivu přírody na lidskou kulturu. Právě usedlým obyvatelstvem a jeho výraznou kulturou se Bílé Karpaty odlišují od ostatních českých biosférických rezervací, v nichž došlo v polovině tohoto století k velkým demografickým změnám.

Profesor Jan Jeník s ministrem životního prostředí Jiřím Skalickým na Kopánkách při vyhlášení biosférické rezervace 18. října 1996

Bílé Karpaty jsou v České republice uznávány jako jedinečný fenomén a dostaly se pod dohled a do péče příslušných ochranných organizací. Po zařazení do světové sítě UNESCO budou více na očích celého kulturního světa, od něhož mohou očekávat nejen uznání, ale i přímou či nepřímou podporu. Věřím, že Bílé Karpaty nebudou jen další tečkou na mapě, ale zdrojem zkušeností a poznatků pro rozvoj setrvalých partnerských vztahů mezi přírodou a prosperující společností.

Jan Jeník
Praha

S Petrem Dolejským, vedoucím Správy CHKO

Od 1. ledna tohoto roku má Správa CHKO Bílé Karpaty nového vedoucího. Ředitelem Správy chráněných krajinných oblastí ČR jím byl jmenován dřívější vedoucí pracoviště Veselí nad Moravou a zároveň člen základní organizace ČSOP Bílé Karpaty.

Kdo je PhDr. Petr Dolejský?

„Je mi 42 roků, narodil jsem se v Přerově a studoval jsem v Praze žurnalistiku, obor reklama a marketing. Od roku 1987 dělám ochranu přírody. Začal jsem na Okresním úřadě v Hodoníně na odboru kultury a brzy jsem objevil, že existuje nějaký Český svaz ochránců přírody (ČSOP). Koncem 80. let se nám podařilo na Hodonínsku oživit práci základních organizací ČSOP při údržbě krajiny. Od roku 1990 jsem členem Ústřední výkonné

rady (dříve Ústřední výbor) ČSOP. A v roce 1991 jsem přišel na Správu CHKO.“

Jak vystudovaný reklamní agent vůbec přišel k ochraně přírody?

„Ze zoufalství! Protože když jsem zjistil, že v Praze nevydržím celý život, řekli jsme si s Naďou, že půjdeme zpátky na venkov, domů. Lákal mě tento kraj, měl jsem sen, že si budu hrát ve vinohradě. Ale protože tehdy nikdo nevěděl, co to je reklama, hledal jsem jiné zaměstnání. Nabízeli mně šoféra, traktoristu a podobně a to místo na okresním národním výboru bylo to jediné, co jsem teoreticky mohl dělat. Takže to byla jen náhoda, že jsem se dostal k přírodě.“

Do té doby jsem nevěděl, že kromě národních parků existují i chráněné krajinné oblasti. Také jsem měl zafixované, že v přírodní rezervaci je nedotčená příroda, s cílem ji oplotit a nikoho tam nepustit. Oči mi otevřela kolegyně ze Správy CHKO, která mi ukázala Čertoryje. Je to velmi pěkná rezervace, ale tam jsem také viděl, co se stane, když se o ni člověk nestará. A najednou jsem zjistil, že tato práce se nedá dělat tak, že si odsedím svých osm hodin a půjdu se starat do vinohradu o víno. Taková práce vyžaduje, aby to člověk dělal na plné pecky anebo vůbec.“

Jaký máš vlastní vztah k přírodě?

„Nevím, jak to mám popsat. Vadí mně, jestliže někdo dělá svinčik v krajině, nebo tam něco staví, co tam nepatří. To mně připadá jako hloupost. Nemá to logiku.“

Samozřejmě vidím, že naše krajina je už natolik kulturní, že vliv člověka nelze eliminovat, ale jde o to najít tu rozumnou míru ovlivnění přírody. V tom mně připadá filosofie trvale udržitelného žití a rozvoje, jak ji propaguje Společnost pro trvale udržitelný život, rozumná, protože to jinak nejde. Buď se budu chovat tak, aby se moje děti měly k čemu chovat, nebo se budu chovat tak, že potom nemá smysl mít děti.“

Z jakých důvodů jsi se přihlásil do konkursu na místo vedoucího Správy?

„Rozhodl jsem se po zasedání pracovní skupiny biosférických rezervací na Křivoklátsku v říjnu. Tam jsem zjistil, že Správa CHKO Bílé Karpaty není nejlepším pracovištěm ochrany přírody v ČR a že se jeho úspěšnost nedá měřit tím, že seženeme 10 nebo 50 miliónů na údržbu luk. Ta záleží na spoustě dalších věcí. Když jsem začal tušit, jak je to dobře zorganizováno na Třeboňsku a co dokáží na Šumavě, tak jsem si najednou uvědomil, že na této správě je ještě strašně moc práce.“

Pak jsem se během čtyřhodinové jízdy z Křivoklátska rozhodl, že půjdu do toho konkursu. Protože mně lákají těžké úkoly a vyhovuje mi pracovat ve stresu. Spíše mně překáží, když to přejde do rutiny. Před rokem jsem začal mít strach z toho koloběhu. Dokonce jsem chtěl změnit profesi.“

Čeho bys v Bílých Karpatech konkrétně chtěl dosáhnout?

„Ještě nevím, co všechno, jak rychle a jak bych to chtěl udělat, zatím si to teprve mapuji. Ale je mi už jasné třeba to, že o Bílých

Karpatech víme docela dost, ale neumíme s těmito informacemi pracovat. Až bude těch informací více a budou v přehledné formě, budeme moci lépe stanovit potřeby tohoto území - co se tady může, co by se tady mohlo, kdyby se... a co se tady nemůže v žádném případě.

Je třeba zajistit normální, přirozený vývoj tohoto území. Chci prostě dosáhnout toho, že se lidé budou chovat jako součást toho přírodního prostředí, ve kterém žijí, nikoliv jako cizorodý prvek, který jenom škodí. A to vůbec není v rozporu s tím, že si člověk postaví barák a že produkuje nějaký odpad. Všechno může dělat tak, že příroda to relativně lehce stráví.

Další věc, o kterou usilují, je lepší využívání dotačních peněz. O rezervace by se měli starat zemědělci a vlastníci pozemků, ale tam, kde nemají zájem nebo na to nestačí, i občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti, které to nedělají, aby z toho měly nějaký zisk, ale z přesvědčení. Myslím si, že stát to přijde levněji."

Dokumentace, údržba, státní správa - máš v tom nějakou

prioritu?

„To je jasné. Správa je terčem kritiky za špatný výkon státní správy, za špatnou dostupnost. Jsou stále připomínky vůči naší práci z obcí. To souvisí s tím, že nemáme dostatek odborných pracovníků, kteří mají státní správu v náplni práce a kteří mají o tomto území takový přehled, že mohou dávat jednoznačná rozhodnutí.

Státní správa je podle mého názoru služba obyvatelstvu a to může dělat jenom kvalifikovaný člověk. Takže nejdůležitější je vyjasnit, co jako správa spravujeme, kam bychom měli jít a pro koho státní správu děláme."

A to chceš vyjasnit sám nebo nějak jinak?

„Sám to přece nemůžu dělat, musíme se zeptat obyvatel, jak si to představují. Těžko se budu moct bavit s tisíci obyvateli, ale umím si představit, že budu

Ministr životního prostředí naslouchá novému vedoucímu Správy CHKO

komunikovat se samosprávou. Ta by měla vědět, co obyvatelé jejich obcí od Správy CHKO očekávají. Rozhodně nemůže 13 úředníků diktovat 70.000 lidem, co tady mohou a nemohou dělat. To je nesmysl. Ti úředníci jsou tady od toho, aby lidem sdělili, v čem zákon číslo 114 obyvatele omezuje a pomohli jim maximálně s tímto zákonem vyjít."

Jan W. Jongepier

AKCE V BÍLÝCH KARPATECH

Starostové se vyjádřili

Jedním z prvních kroků nového vedoucího Správy k přiblížení Správy CHKO k obyvatelstvu byla zasedání se starosty obcí.

Starostové se setkali s pracovníky Správy v prvním týdnu února, v Uherském Brodě starostové z okresu Uherské Hradiště, v Brumově zlínské obce a ve Veselí okres Hodonín.

V úvodu zdůraznil vedoucí Správy Petr Dolejský, že chce, aby Správa lépe sloužila obyvatelům

a žádal starosty o spolupráci. Po představení dalších pracovníků Správy se starostové vyjádřili k fungování státní správy ochrany přírody a k aktuálním problémům ochrany přírody, jako je nynější dostupnost pracovišť Správy, informovanost, funkce tohoto časopisu a vývěsek v obcích apod. Důležitým tématem byly státní dotace na údržbu krajiny.

Protože ne každý se mohl plně dostat ke slovu, byly názory

starostů zjišťovány prostřednictvím dotazníku. Z výsledků celkem 37 dotazníků rádi uvedeme to, co se říkalo o tomto zpravodaji. Je potěšující, že si 17 starostů čte skoro všechny články, 18 alespoň vybrané články. Časopis je 29 starosty považován jako užitečný sdělovací prostředek pro region a 10 se na něm chce obsahově podílet.

Jan W. Jongepier

Obnova druhově bohatých luk

Ve sportovní hale v Hluku probíhal ve dnech 30. a 31. ledna seminář Obnova druhově bohatých luk. Cílem semináře bylo seznámit odbornou veřejnost s problematikou obnov květnatých luk, vyjasnit rozdílné názory mezi botaniky a zemědělci a zjistit současný stav řešení v České republice. Organizaci zajistila Správa CHKO Bílé Karpaty a OkÚ Referát životního prostředí Uherské Hradiště. Finančně přispěly Ústřední výkonná rada ČSOP a Přírodovědný klub v Uherském Hradišti.

Obnovování luk je aktuálním problémem v celé republice. Většina květnatých luk byla zničena rozoráním nebo nadměrným hnojením. Nyní je zase

o ně zájem (ochrana proti erozi, zdravé seno, nižší produkce atd.), ale otázkou je, jak na to. Sehnat semena planých trav a bylin je drahé, v oblastech, kde louky zmizely, dokonce nemožné, jejich pěstování je obtížné.

Na seminář přijelo více než 140 účastníků z celé republiky a Slovenska, především zemědělci, botanici a ochránci přírody. Bylo to vlastně poprvé, kdy se tyto různé profese setkaly společně. Vedlo to k různorodosti názorů, ale všichni účastníci se

shodli na tom, že v rámci společného cíle je třeba častěji diskutovat a hledat společná řešení. Závěrem semináře byla sepsána rezoluce s návrhem řešení různých problémů při obnově luk. Přítomný poslanec Parlamentu ČR dr. Libor Ambrozek ji slíbil tlumočit ministrům životního prostředí a zemědělství.

Ivana Jongepierová
Veselí nad Moravou

Silvestr očima novinářů

Už po čtvrté se začali 29. prosince do Starého Hrozenkova sjíždět členové a příznivci Společnosti pro trvale udržitelný život z České a Slovenské republiky. Téměř dvě stě lidí pak společně ve Stráni oslavilo příchod roku 1997. Podívejme se, jak o této akci psaly deníky i týdeníky obou států.

„Překvapila mne podstatně vyšší účast než loni. Přišlo bezmála sto Čechů, Moravanů a Slováků. Na skleničku slivovice se do naší zasedací místnosti najednou ani nevešeli. Je to tak dobře, protože jen tak lze zachovat po rozdělení Československa myšlenky vzájemnosti obou našich bratrských národů,“ řekl starosta Starého Hrozenkova Milan Vaculík.
Rovnost 31. 12. 1996

„Vrcholem tohoto setkání byl silvestrovský výstup na vrchol

nejvyšší hory Bílých Karpat 970 metrů vysoké Velké Javořiny... Mezi účastníky nemohla samozřejmě chybět Eva Vavroušková, manželka zakladatele silvestrovských setkávání Čechů a Slováků a bývalého ministra životního prostředí, který zahynul předloni se svou dcerou Petrou v Tatrách...“

Slovácké noviny 8. 1. 1997

„Z přinesených kamenů obnovili účastníci výstupu Josefu Vavrouškoví a jeho dceři Petře na vrcholu Javořiny pamětní mohyly. Egon Lánský přinesl kámen z Valdštejnského paláce. Symbolicky spojil první komoru parlamentu s člověkem, pro kterého byla ochrana přírody posláním a jehož osobnost tak citelně chybí na české politické scéně.“

Rovnost 2. 1. 1997

„... lavina v Roháčích byla nemilosrdná. Současně však odstartovala opačnou lavinu solidarity a vzájemnosti našich dvou národů.“
ZRNO, 7. 1. 1997

„Po večeři začaly vyhrávat cimbál, harmonika a housle. Roztančili jsme se a rozezpívali, slovensky i česky. Pak přibyla hornácká muzika s basou a fagotem. A hodinu před půlnocí dva gajdoši, kteří umějí vysvětlit, že gajdy nejsou prostě dudy, že mají jiný, valašský tón. S těmi jsme ‚gajdovali dědinu‘ zapálit hranici u té nové a popřát ‚šťastlivý Nový rok, veľa zdravia, veľa šťastia‘ celníkům na obou stranách.“

Erazim Kohák,
Magazín MF Dnes 4/97

„Přesně o půlnoci také na hranici hoří vatra - pálí se hranice.“
Práce 2. 1. 1997

„Krátce před půlnocí jsme slavnostním přítipkem u vatra asi 150

metrů od česko-slovenské hranice oslavili příchod nového roku a také původní československá hymna v daném okamžiku zněla mimořádně hezky."

Radovan Kunc
Slovácké noviny 8. 1. 1997

„Ako každý rok, odkedy politici s kramárskym myslením nezriadenou túžbou po moci obnovili rokmi zabudnutú hranicu Uhorska a za naše peniaze na nej osadili tisíce kameňov, zišli sa v posledý deň roku na mieste tohoto činu občania našich

oboch suverénnych štátov. Dôvodom ich stretnutia bol zdravý rozum, ktorý hovorí, že politici prichádzajú a odchádzajú, hranice vznikajú a zanikajú, ale priatelia zostávajú."

Koloman Prónay, Mosty, 3/97

Tváře jara

Dnes, jako kdysi před lety, voní vzduch jarem. Voní tak omamně celý kraj. Tenkrát jsem potkal malého chlapce. Šel pomalu, dýchal a díval se střídavě do dlaní. Malá tvář se leskla slzami. Na studené zemi, pod bílým kvítkem chudobky, našel včelu. Krásná, taková sametová, nožky oranžové pylem. První vylétla z česna úlu vstříc jaru, teple a sladkým květům. Ostrý severák, slunce za mrakem, drobnou tvoreček prokřehl a nebylo sil k návratu. Tak ji našel chlapec, a velice smutný, snažil se svým teplým dechem přivést ji k životu. Cestou k úlu cítil ve svých drobných dlaních nepatrné zašimrání, pak větší a konečně pohyb. Slzy rázem oschly, smutek vystřídalo blažené štěstí.

Jak dávno a jakoby včera vrací se ve vzpomínkách tato vzdálená příhoda, provázející mé kroky lesem, proti proudu potoka, k jeho pramenům. Příroda je tu nová, cizí. Asfaltová cesta, zařezaná do strmých strání, po obou stranách kruté a naturalisticky obnažila strukturu hnědé hlíny, protkané cihlově červenými žilkami hydroxidů železa. Tu a tam z hrůzných ran země vyvěrají pramínky čiré vody, aby pak byly vzápětí zachyceny bílými betonovými tvánicemi a co nejrychleji odvedeny z lesa. Koryto potoka násilně upravené regulací sleduje poslušně směr cesty. Voda v něm není už živá, ale za to pestrobarevná. Stroje odjely, olej už nikdo nepotřebuje, a tak je tu celý sud uložen ve

vodě, aby se časem v duhových kolech s přivály vod rozplynul. Kolmo do strání vyběhají hluboké rýhy po pneumatikách silných traktorů. Z nich stále odtéká jlová voda kávové hnědá. Jdu cestou a okolní stromy staletého bukového pralesa s bizarními tvary kořenů, s drsnou kůrou a mocnými pažemi korun nevnímám. Ta asfaltka je pro ty stromy, pro jejich cestu poslední ...

Hluboké údolí s prastarými buky, duby a javory bylo zeleným rájem. Noci a dny prožité v něm byly plné kouzel a tajemství. V zázračných vteřinách ubíhal čas, když v peřeji u mechem porostlého balvanu stál majestátně a nehybně černými a červenými jiskrami posetý pstruh, když se ve vlhde půlnoci vznášely nad mokřinami tisíce svítících svatojárnků, když jsem v mrazivé noci odpočíval u kamenného sklepa pod hvězdami a hora bílá od měsíce dýchala tisícem životů, z nichž ten nejmocnější, z hřebenu, doléhal sem hlubokým troubením jelenů. Les plný jiskřivé vody, slunce a života vystřídá beton a holá a vytěžená rubaniska s osklivými jizvami ...

Čím blíže k hřebenu, tím míň jara. Ostrovy hrubého, zrnitého a špinavého sněhu jsou celistvější, ve stržích a roklinách závěje přes metr o už uplynulé jarní rovnodennosti zatím nic netuší. Zvěř odpočívá v teplých závětrných kotlinách a od zimy staré rozmoklé otisky šlápot několikanásobně zvětšené by snadno svedly k názoru, že kapitální křoufi a jeleni žijí právě tady. Stopy života v myslí tajně bojují se stopami jeho smutného konce v údolí. Uprostřed studených sněhů na hřebenu svítící rezavě žlutou stafinou horská louka. Teplé pastelové tóny v nesmělých březnových paprscích jsou

pobídkou ke vstupu do království jara, království nadevše vlídného, leč zatím nevelkého. Horní okraj ve stínu věkovitých, vichřicemi poznamenaných planých třešní a buků je úžasná omamná horská zahrada s bezpočtem fialových květů lýkoců posazených na lesklých, po pás vysokých keřích bez listů. Prohřátý a provoněný les je jeden ptačí trylek. Rozvíjející se pupeny lýkoců pod čistou oblohou nic netuší o vodě kalné jílem, mastné olejem, o holé zemi s vyhlazenými balvany a vyrytými brázdami. Zvítězil tu život. Zatím ... Opouštím své lýkocce. Odcháším. Údolí v mízném podvečerním oparu už asi tuší, že mým největším přáním bude najít pro jeho přírodu teplo dětských dlaní...

Antonín Kostka

Znovu na začátku...

Z městského sídliště na karpatskou samotu

Když na samotě v hlubokém údolí nedaleko Brumova zemřel starý pán a chalupa osifela, pomyslel jsem si, kolikátou už paseku v řadě čeká smutný osud zmaru a zániku.

Krátce na to šel jsem po vrstevnici ostrou strání nad údolím s opuštěnou samotou. Zapadající slunce stálo nízko nad horizontem a v jeho posledních paprscích zářila do okolí řada bílých plen, pověšených na šňůře mezi dvěma ovocnými stromy. Cestou zpět jsem potkal svého přítele, rovněž pasekáře. Ptal jsem se ho na osud znovu obydlené samoty. Řekl cosi neurčitě o podivných mladých manželích

muelkou. Oba vyměnili dobrovolně „pohodlí“ ostravského panelového sídliště za samotu daleko od lidí. Zde žijí bez televize, hluku a zimních inverzí. Obdělávají pole v okolí chalupy, starají se o děti a domácí zvířata - konika Rivoše a kozy.

Ač oba původem z města, poznamenání zkušeností z více než ročního pobytu ve Spojených státech amerických, žijí zde spokojeně v souladu s přírodou a jejími zákony. V rozhovorech s nimi jsem se přesvědčil, že i bez ekologického vzdělávání lze konat v malebné bělo-

v Rivošově stáji. Vyvěšuje ptačí budky, po večerech poslouchá s dětmi tajemné houkání sov ze zahrady podbarvené melodií bublajícího potoka ve dvoře.

V plánu má výstavbu kofenové čistírny pod chalupou, když zatím pere Dana prádlo pouze v mýdlových vložkách („nemáme právo ničit pramenitou vodu“) a otop domu tepelným čerpadlem.

Požádal jsem je o rozhovor pro Bílé Karpaty. Váhali a ponechali si týden na rozmyšlenou. Za dva dny mne navštívil Zdeněk a ve složce mi předal jejich vlastní text - vyznání:

„Kdybyste se nás zeptali před necelými dvěma lety, proč a za čím jsme se tady přestěhovali, jen ztěží bychom dávali jasnou odpověď. Tehdy jsme jen věděli, že chceme z města pryč a táhlo nás to na nějaké klidné místo. A já říkám, že toto místo, kde nyní žijeme, jsme si ve svých představách ještě v Ostravě po večerech uvažování a snění zhotovili.

Čhtěli jsme hlavně klid a pěkné prostředí jen pro sebe a naše děti. Naštěstí okolí a dobří sousedé nás brzy zformovali jinak. Tady se dostáváme k vaší otázce o sousedských vztazích. Z paneláku ve velkém městě jsme byli zvyklí na anonymitu a se sousedy jsme se mýjeli nanejvýš s pozdravením. Tady na pasekách, čím větší vzdálenost nás se sousedy dělí, tím blíže má člověk vnitřně k sobě. Nebyli jsme nikdy zvyklí, aby nám neznámí lidé tolik dávali. A nemyslím tím jen vajíčka, mléko, máslo, brambory na sadbu atp., ale hlavně dobrou radu a skutečně nezištnou pomoc nejen při senoseči, setbě, ale kdykoli. Byli jsme tím jakoby zaražení. Sami jsme tak upřímně dávat neuměli, a vracet jsme jakoby neměli co.

Dnes chápeme, že vracení - dávání nemusí být vždy a hned tomu, kdo nás obdaroval. Stačí s opravdovým díkem přijmout a pak sám dávat dál, kdykoli člověk může. Přírodní zákony vždy platí, a ten kdo dává, také vždy dostane. Zdejší lidé často nemají mnoho a přesto se dokáží rozdat. Mluví zde o tom tolik proto, že toto poznání bylo pro nás životně důležitým ovlivněním.

Šťastný život Jeronýmka a Samuelky na hřebě Rivoše

z Ostravy, potom výmluvným gestem ruky strohou odpověď doplnil a se suchým kmenem břízy přes rameno pokračoval svou cestou.

V předtuše, že všechno bude asi jinak, navštívil jsem stavení s cílem seznámit se s jeho novými obyvateli.

Tak vzniklo mé nové přátelství se Zdeňkem, jeho manželkou Danou a dětmi Jeronýmka a Sa-

karpatské krajíně mnohé užitečné, co známe zatím většinou bohužel jen z teoretických studií a plánů projekčních kanceláří. Tak vznikl (během jednoho měsíce!) mokřad s vodní plochou, podpořený finančně prostředky z Programu péče o krajinu. Zdeněk pokosil a usušil seno z téměř dvouhektarové orchidejové louky, přičemž voňavé seno neskončilo v plamenech, nýbrž

Dnes totiž už chceme, aby klid a pěkné prostředí nebylo jen pro nás, ale hlavně pro lidi, kteří ho, ať z jakéhokoliv důvodu, nemohou trvale mít. Tím se posouvá i celá naše činnost tady. Najednou cítíme, že je naší povinností snažit se zkrášlit co nejširší okolí.

V tom nám zase jako „soused“ pomáhá místní Správa CHKO, když můžeme kosit a pročišťovat nedalekou malebnou orchidejovou louku. Taková louka pak přináší mnohým radost a potěšení, naše návštěvy z daleka i blízka nás o tom přesvědčují. A pak mám seno navíc i potřebnou finanční dotaci a k tomu ještě něco cennějšího - pro mne dříve neznámý pocit, kdy po rozbřesku slunce stojím na probouzející se louce s kosou a v hlavě se mi rodí jen kladné myšlenky.

I sen mít rybník na místě bývalého nevyužitého mokřadu, vodní hladinu jako prvek doplňující harmonii krajiny, by bez pomoci Správa CHKO musel na svůj zrod několik let počkat. Dnes už je hrubá stavba rybníka dokončena a my se už těšíme na kvákání žab, osídlení čolků a snad někdy i na vánoční rybu.

A naše představy do budoucna? Neděláme si pevně ohraničené plány. Máme určitou představu, kterou necháváme obrušovat časem a okolními vlivy. Např. moje představa mít koně byla zprvu čistě jen praktická - dovézt s koněm seno, obdělávat půdu atd. Kůň sám nám však dokázal, že není jen pracovním nástrojem. Chvilu, kdy se vyhoupneme na

jeho hřbet jsou pro nás skutečnou relaxací a zdaleka největší potěšení přináší náš kůň všem dětem, kterým jízdu „na koničku“ rádi dopřejeme. Rozzářená dětská očka jsou nám odměnou. Podobně i naše kozy nejsou pro nás jen výrobnou mléka, syru a jogurtu, ale také zdrojem nových poznatků, pro nás i naše známé, kterých se nám jaksi ve škole nedostalo.

Zdávalo by se, že tady, kde jsme přece jen dále od místního ruchu, se nám život zpomalil, či v něčem až pozastavil. Opak je pravdou. Nikdy předtím nás nezajímalo, co se děje s naším odpadem, jak úspěšně vyřešit ohřev vody, jak co nejlépe využít sílu potoka atp. O tom, kdy, co sadit, sklízet či jak uskladňovat ani nemluvíme. To vše nás dává do pohybu.

Původně jsme šli do těchto podmínek s představou, že budeme pěstovat chemicky nehojené potraviny pro sebe a pro pár rodin s dětmi mající zájem o zdravější způsob života. I my jsme ještě ve městě dojížděli na vesnici za pánem, který nás zásoboval ovocem, zeleninou a ovčími rouny. Dnes ale tento původní záměr považujeme jen za doplněk. Důležitější je, aby lidé byli v duševním klidu a pohodě, a až pak je na pořadí zdravé jídlo. To nyní řídí naše představy do budoucna. Chtěli bychom, aby na všechny lidi působilo zdejší krásné prostředí, a není důležité, jestli jej obhospodařují já nebo soused.

A co chvíle méně veselé? Samozřejmě máme i chvílky trudnomyslnosti, ale snažíme se vždy si uvědomit, co nám to má říci. Největší pomocí v tom jsou nám naše děti.

Všem se musí jít vstříc s radostí a pak ani zdejší zimy nejsou tak studené.

Každý z nás má svoji cestu a na ní může dávat různým způsobem. A tomuto prostému zjištění vděčíme právě i zdejší krajíně a lidem v ní.“

Antonín Kostka

Vánoční výstava betlémů, vánočních ozdob a pečiva

Nadace rozvoje kulturního a duchovního života mládeže v Brumově-Bylnici uspořádala 15.12.1996 vánoční výstavu betlémů, vánočních ozdob a pečiva.

Na výstavě, která se konala v budově 1. ZŠ Brumov, se sešlo celkem 33 zajímavých a nápaditých betlémů. Největší pozor-

nost budil betlém z plastelíny z Návojně a přes 80 let starý ručně vyřezávaný betlém paní Františky Miklasové z Brumova.

Součástí pozoruhodné výstavy byly i originální a ručně zdobené perníky s motivy pohádkových postav, chaloupek, vánočních stromčků, ale i brumovského kostela. Výstavu doplnily řezbář-

ské práce Jaroslava Lišky a obrazy Ivana Strnada.

Organizátorům se podařilo připravit zajímavou mnohospektální výstavu z „domácích zdrojů“ a mnohý návštěvník byl mile překvapen bohatstvím tradic a zručností místních neprofesionálních umělců.

Antonín Kostka

Ekocentrum KOSENKA

Už 17 let je ve Valašských Kloboukách aktivní základní organizace Českého svazu ochránců přírody. Osm let pracuje pod názvem KOSENKA. Činnost tohoto občanského sdružení se soustřeďuje na komplexní péči o původní louky v severní části Bílých Karpat, ochranu krajiny a trvale udržitelný rozvoj regionu Valašskokloboucka.

Základnou sdružení se stal památkový objekt lidové architektury - rekonstruovaná valašská dřevěnice z roku 1810 téměř v centru Valašských Klobouk

příznivců. V uplynulém roce Kosenka zajistila natáčení výchovného videofilmu ke strategii trvale udržitelného života jižního Valašska. Tuto organizačně i finančně náročnou akci zajistil člen organizace režisér Zdeněk Zvonek.

Úspěchem roku bylo obnovení soustavné práce s dětmi ve třech vlastních kroužcích díky Magdě Tomašíkové, Janě Horáčkové a jejich mladým přátelům. Musíme přece pamatovat na své

školách a učilištích v regionu. Vloni jsme již po čtvrté zorganizovali ve spolupráci s Gymnáziem a OA Valašské Klobouky Ekologickou olympiádu středoškoláků. Poctou pro nás bylo pověření uspořádat ve Valašských Kloboukách první národní finále této soutěže. V praktické části si studenti prověřili své dovednosti v sečení kosou, komunikaci s obyvatelstvem, tvořivých schopnostech a v teoretické části se potili nad řadou ekologických otázek a testů z druhové a uzemní ochrany přírody a globálních problémů Země. V regionálním kole zvítězilo družstvo gymnázia z Uherského Brodu, v národním finále byli nejlepší studenti Střední lesnické školy ze Šluknova. Pokud bude i nadále u středoškoláků a jejich učitelů takový zájem o olympiádu s ekologickou tematikou, tak to snad na naši planetě ještě chvíli společně vydržíme.

To, že Kosenka bere pojem ekologické výchovy velmi široce, ukazuje řada dalších akcí v minulém roce, jako Vítání jara, Vítání zimy, Den Země s jízdami na koních a kolech, řada přednášek a besed, stále bohatší program Valašského mikulášského jarmeku, kde se daří i stále širší spolupráce s dalšími spolupřáteli. Ekologická výchova je tak katalyzátorem všech tradičních odborných i společenských projektů, se kterými se můžete na Kosence setkat.

Miroslav Janík

Účastníci ekologické olympiády u ekocentra Kosenka

s obnovovanými hospodářskými budovami. Druhým rokem zde působí i ekologická poradna. Trvalou součástí veškeré činnosti je i ekologická výchova a práce s veřejností v širokém pojetí. Přímé náklady na místní výchovnou a osvětovou činnost však muselo sdružení zajistit z finančních zdrojů vytvářených vlastní hospodářskou činností, službami v ochraně přírody, z podpory sponzorů, členů a

nástupce a kde jinde by měli vyrůstat než mezi námi.

Uskutečnily se tři tábory pro děti a mládež jako součást pracovních táborů Kosenky při péči o přírodní rezervace Bílé Potoky a Javorůvky.

Kosenka dále poskytuje služby školám, výchovným zařízením a zájmovým skupinám ve formě výukových programů. Loni jsme uskutečnili celkem 18 programů na mateřských, základních

Víte, že...

v letošním roce uplyne už 405 let od narození jedné z největších postav našich kulturních dějin, pedagoga, spisovatele, humanistického filozofa, teologa, polyhistorika, reformátora **Jana Ámose Komenského** - učitele národů (28. 3. 1592 - 15. 11. 1670)?

Vyber si správný břeh

Kdo si v pátek 13. prosince našel chvíli a zajel do Dolního Němčí na Ekocentrum Pantoflíček na základní škole, mohl se zúčastnit vernisáže výstavy Příroda Bílých Karpat. A nejen té. O tomto víkendu se uskutečnila i naše už tradiční Vánoční výstava, na které žáci naší školy předvedli své výtvarné práce.

Výstavě o Bílých Karpatech je vyčleněn velký prostor v 1. patře, kde návštěvníky vyzývá motto „Vyber si správný břeh“. Podstatnou plochu totiž protíná říčka, jež pramení někde v bělokarpatských lukách, nakreslených na zdi našimi žáky. Jeden břeh je zelený s přírodou nenarušenou, druhý je hnědý, s rumišťem, uschlými stromy, odpadky. Stromy jsou zde předvedeny téměř kompletní sbírkou listů, i ty ohrožené a vzácné, jako jabloň lesní, třešeň ptačí, hrušeň polnička, jeřáb břek, jilm drsný a habrolistý. Je tu i třináct kmenů našich nejběžnějších listnáčů, aby se děti naučily poznat i podle kůry a dřeva. Dva panely jsou věnovány našim ptákům. Jsou zde obrázky pěvců a mapa hnízdního rozšíření ptactva v Dolním Němčí a okolí, vše zpracováno ornitologickým

kroužkem pod vedením V. Šachy z Hluku. Na dalším panelu nám Bílé Karpaty představuje brněnský fotograf J. Grepl. Dále zpracoval Zelenáč Jožin Herman panel věnovaný odpadům. Bílé Karpaty jako CHKO i biosférická rezervace a konečně květiny okresu Uh. Hradiště ukončují tuto část. Nejkrásnější a také nejnákladnější je soubor barevných fotografií P. Kuči.

A to není vše. Na výstavě má i své první herbářové položky budoucí botanik, Zelenáč Petr Janča, je tu i naše kronika, sbírka motýlů, ptačí hnízda, ptačí budky (i s určením pro který druh se hodí), dřevokazné houby, šišky, nerosty, dokonce i okázalé archeologické nálezy. Na sloupu jsou umístěné nástěnné noviny, kde si můžete zalistovat v albu chráněných rostlin Bílých Karpat. Chtěla bych sem pozvat všechny učitele, především ale ty, kteří učí přírodopis, i jejich žáky. Můžete se tu mnohé dozvědět a získat inspiraci, co se všechno dá udělat se šikovnými žáky a nápomocnými odborníky. Tel. číslo je 0633-648719. Výstava je stálá, bude jen doplňována a obměňována.

Vlasta Ondrová

Pozor! Literární soutěž! Pozor!

CEV Pantoflíček Dolní Němčí vyhlašuje literární soutěž ke Dni Země pod názvem

Zelená planeta

Účastníci mohou zaslat práce, které se jakkoli dotýkají přírody a života na naší Modré planetě. Forma práce: pohádka, báseň, povídka, líčení, úvaha, bajka...

Kategorie:
I. - žáci 4. a 5. tříd
II. - žáci 6. a 7. tříd
III. - žáci 8. a 9. tříd

Práce posílejte na adresu:
CEV Pantoflíček
ZŠ Dolní Němčí, 687 62 Dolní Němčí.
Termín: do 20. dubna 1997

Pozor! Literární soutěž! Pozor!

V noci zima, ve dne předjaří

Letošní zima, trvající od prosince 1996, do dnešních posledních lednových dnů 1997, zdá se nám nekonečná. Ale přeci pomalu

klesá dvacetimetrová vrstva sněhu. Asi čtyřikrát málo přibýlo za její vlády i na větvích stromů. Zkusily také tíhu jinovatek, tak málo se v našich Bílých Karpatách vyskytují. Jedině na březích Velečky bývaly krátkodobé pohádkové jinovatky, zvláště když řičiště říčky bývalo zaváté sněhem. Ten býval větrnými smršťemi kolikrát až černý v několika vrstvách a opravdická krajková běl se často jen jednu noc držela na stromech a keřích, za mého mládí bohatě lemujících a chránících Velečku.

Jako 17ti letý už jsem si vydělal koncem r. 1938 na lyže. Byly proto levné, že jsem měl už rok uchovaný kmen bezu černého. Ten odolával lépe než jasan nárazům na kameny a pafezy apod. Tak jsme poměrně sjízdně

řečiště ještě jako dorostenci Sokola Lipov projeli od Javořiny až po soutok Velečky s Moravou. Závíděli jsme zkušenějším sportovcům, kteří nevěřili našemu vyprávění, že ještě v dubnu pod Javořinou přicházely poledovice nebo krupobití a my jsme nemohli s našimi kravama sjet od Zabitého žida. I koně si tam zlámali nohy. To nebylo pro strach ani pomýšlení obdivovat krásu pralesových mohykánů buků, modřinů i brakyň a na lukách a u potůčků rostoucích staletých dřinů a pláňat všech druhů.

Jen dvakrát za 9 let školáctví jsme byli pěšky až na Javořinu a dívali se z klátící se dřevěné rozhledny z rovných 1000 m nad mořem výšky na stříbřitý tok Váhu i na Tatry. Měl jsem jediný jednoroký dalekohled, jako památku na otcovo vojančení v legiích v Itálii. Dívali jsme se také na let orla. Zatímco se jeden spolužák díval, 8 děvčat nebo kluků nás měřilo objem kmenů. Ještě více jsme byli překvapeni na posledním výletě v Lednici v parku, kde nás kmeny největších dubů, platanů a lip objímalo i 14 s rozpaženými rukama. Naslouchali jsme poprvé hlasům vodních ptáků. U nás jen někdy po deštích procházely louky čápi a čajky, čekající hlavně na přemnožené hraboše.

Možná jsme je i otrávil, protože bylo povinné trávení fosforečnými návnadama. Což byla stébla slámy máčená v jedech. To už jsem asi poprvé onemocněl nadýcháním fosforovodíků. Otec ještě znalecky podotýkal, i s dohlížejícím četníkem, také legionářem, že to smrdí podobně jako Yperit na Píavě, co jich tam 7000 padlo za jednu noc. Na našich poličkách jsme tehdy my děti pozorovali, že hynou i ještěrky v křečích, nám bylo jen strašně zle. To až začátkem Protektorátu se povinné střídalo Arborolem a skupina pěti spolužáků před časem umírala po 20. roce věku. Měli olezenou kůži.

Svedlo se to na špatnou vodu, a

proto se rušily dřevěné zděné studny a razily se kovové pumpy. V poli drenážování a suchými ročníky mizely studánky. Jen na Vojšicích ještě v červenci v senoseči bylo několik studánek a potůčků, ale i ty do podzimu vysychaly. U posledních tůněk Velečky poletovali ledňáčci a na posledních stoletých košíkařských vrbách odpočívali mandelínici. Byla to chladivější modř než nebe bez obláčků a pod ním se těžko učilo pracovat s hodně zapleveleným obilím. Plno pcháčů píchalo, ovsaha vyskakovala do vlasů a pro vodu bylo často daleko. Jen hnízdo koroptviček a křepelicek se hodně vysékalo. Obvykle po 5. červenci už byla vylihnutá vajíčka. Na deseti arech žita se často našla i čtyři hnízda. V jetelinách ještě více, protože tam se děje za velkých veder držela rosa. Na mezích se i na té poušti našly se občas jahody a truskavce. O kolik to bylo radostnější na lukách, kde i z čmeláčích hnízd se někdy ochutnalo, ale byly z toho i bolesti žaludeční, protože i jedovatých náprstníků kvetlo. Zato v lesích kol Vojšických luk i v lese zraly divoké třešně i zaroubované. Také divoké višně zakrslé a v září v otavy oskeruše.

Po velkých, krutých zimách, jako trvala od prosince 1928 až do dubna 1929 vyhynula většina ptactva a nastávalo velké přemnožení škůdců. Od chroustů počínaje až po malinké mšice, puklice. V létě úplné holožírky bekyří a bourovců. Na lukách semtam holožírky i v obilí, od smutníka jilkového. Věděl jsem už z Ovocnářské školy, že tyto škůdce dokáže ptactvo i paraziti likvidovat, tož jsem čekal s řádním chemizace a byl jsem málem zvržený. Letecky se celé sta hektolitrů vyplytvalo, hlavně Soldepu. Hynuly koroptve, křepelky aj. Nikdo další škody nepočítal.

Tož i tuto nezvykle dlouhou zimu po mírných zimách předešlých možná budeme hodnotit příz-

nivěji, že škůdců a chorob bude méně a ptactva zatím neuhynulo mnoho. Do krmítek v zahrádce i v sadě venku se sletují desítky sýkorek. Datli veseleji proklepávají nemocné duby a hlavě ořechy, kterých dožívá jen v Lipově kolem Velečky po „oboch břehách“ asi 400 stromů. Bylo jich vysázeno více, ale něco strhly povodně, něco uhynulo chemizací, mechanizací, zeščešenutím a nezřezáním rány. Hlavní příčinou je ale klesající hladina spodních vod. Kde se ještě kořeny dostaly ke spodní vodě, je i zdravotní stav a úroda dobrá. I loňského roku byly na několika jedincích normálních přírůstky, odolnost v květu i bohaté dozrání bez černání plodů. O těchto plodech věděli už dávni naši předkové, že i v dobách válečných jim pomáhaly přežít. V podzemních únikových chodbách z vesnice byly nalezeny zbytky skořápek. Možná si je tam daleko schovávaly i vevery, ale i ty měly podíl na množení z ukrývaných semen. Je zajímavé, že když „znárodňovaly“ z velkého výběru plodů, braly nejdříve ty nejlepší. Vždy z jejich skryší nadzemních něco vzešlo po humnech i lidem nemocným, mladým, co neměli rodiče, protože byli odvléčeni, zemřeli na epidemie, ve válkách apod. Ovocných stromů uhynulo na tisíce hlavně po tuhých zimách a suchých létech. Nejvíce byl za našeho dětství vzpomínán našimi

maminkami suchý, hladový rok 1917. Ale největší škody napáchala hlavně na ořechách krutá zima 1928-29. Ta trvala od listopadu až do dubna. Měli jsme nejméně 2 měsíce školních prázdnin. Asi 200 m³ dříví bukového bylo brzy vytopeno. Ještě si pamatuji, že rtuťový teploměr při -38 °C zamrzal a lihový ukazoval -40 °C. Štěstí, že napadlo postupně až 2 m sněhu. Přes poledne za sluníčka se dalo někdy saňkovat nebo na dřevěných bruslích s drátem jezdit na Velečce. Voda byla postupně promrzlá více jak 1 m. Ledovalo se až v březnu, protože schopní koňáci jezdili alespoň občas do hor pro dřevo.

Za dlouhých zimních večerů byl čas na vyprávění o válečných zimách I. Světové války ze všech front. Také mnozí invalidé byli omrzlí. Vyprávěli o krutějších zimách, které přežívali v pralesích Balkánu, Ruska, v Alpách. I v našem kraji bylo slyšet rány, když praskaly kmeny a silné větve. Někteří lidé ufezávali prasklé kmeny o něco výše jako v lese a tak hlavně ořechy obrazily a poskytovaly do 2-3 let alespoň skromné úrody. Co byly roztrhnuté až ke kořenům, ty uhynuly.

Štěstí bylo, že starý mlynář a ovocnář pan Křížek až do svých 90ti let radil při pěstování mladých stromků, které byly ve školce v onu krutou zimu zapadnuté 2 m vrstvou sněhu a tak opožděně na jaře vyrašily a dorůstaly, aby mohly být v příštích letech použity k výsadbě. Tak jsme byli žáci III. třídy svědky sázení stovek stromků. Na školním dvoře byla zasazena k 7. březnu, v den 80-tých narozenin prezidenta Masaryka Lípa Svobody. K tomuto svátku jsme se dlouho učili recitovat a zpívat. Někde se objevila i zlidovělá:

„Tatičku starý náš, šedivú hlavu máš.

Ej dokud tvoja hlava, ej dotud dobrá správa.“

Naše třída zpívala dvojhlasně a byli jsme chváleni i od pracujících dělníků na regulaci Velečky už při nacvičování i jiných písní. Tak se to při práci po dlouhé době rozezpívalo, a když razili těžkým beranem dřevěné i kovové piloty ke stavbě betonové jezu, zaslechli jsme melodie všech evropských národů. Pohotově byla překládána do češtiny i slova poněkud pepnější, která jsme si lehce zapamatovali, i když starší páni učitelé se pohoršovali a málem nás za takové znalosti trestali.

Něco si zapsal i prof. Vladimír Ůlehla před těmi 65 roky a jen jedenkrát po válce jsme měli možnost u vína si zopakovat, protože ve Velečce také škodila i kalná, dravá voda a často si kolem pracujících utíraly slzy. Ještě teče cez Velecký majír, dokonce pohání elektrárnu a v Lipově jen tak bez pohonu zrušených mlýnů a pil podtéká dutý betonový jez prastarým mlýnským náhonem. Dutý jez vytváří násosku ohnutou, jako když se hadičkou přetáčí víno. Snad ta trocha chlazeného ve studánce spodních pramenů Velečky pomohla nejdříve neotesané básni, při druhém ovonění melodií, a potom zpívá sborovému tolik podobnému toku zkravených řek: Marny, Piavy, Donu, Dunaje:

„U potoka stojí vrba,
gdo sa dívá, ten je trúba
a ty trúbo, nedívaj sa,
dones vína napijem sa.“

Ladislav Jagoš
Lipov

Alois Indruch
**FOŘTOVO
KRÁLOVSTVÍ**

*Lovy a lidé
pod Vlárským
Javorníkem*

Fořtovo království

Hold krásě vlárské přírody

Na sklonku minulého roku vydalo nakladatelství Moraviapress pozoruhodnou ing. knihu Aloise Indrucha ze Sv. Štěpána „Fořtovo království“ s podtitulem „Lovy a lidé pod Vlárským Javorníkem“. Alois Indruch provází čtenáře v loveckých povídkách zeleným chrámem vlárského lesa - revírem, kterému zasvětil jako lesník celý svůj život. O vzrušujících a nezapomenutelných lovech kapitálních karpatských jelenů, divočáků a srnců píše s obdivem a tichou pokorou. Z povídek pramení úcta k lovené zvěři i všemu živému.

Autor v identických zážitcích

připomíná etiku lovu a kniha se tak stává i praktickou učebnicí myslivosti některých soudobých „taky myslivců“.

Z kontextu jednotlivých kapitol, v nichž čtenáře provází ve všech ročních obdobích, denních i nočních hodinách čarukrásnými kouty vlárského polesí, vystupuje povídka Ilončin přítel - skutečný příběh čistého a nerozlučného přátelství čtyřletého děvčátka a smečka Honzy.

Je více než symbolické, že v den, kdy probíhala v uherskohradištském knihkupectví Portál autogramiáda autora knihy, byla oblast Vlársky oficiálně vyhlášena na nedalekých Kopánkách biosférickou rezervací UNESCO.

Antonín Kostka

Rodnému kraji II.

Nedávno se mi dostala do rukou tato nevelká, ale půvabná knížečka, kterou naši knihovně věnovala příbuzná jejího autora, Františka Michalčíka.

Dr. František Michalčík se narodil 1. srpna 1922 v Pitíně (tehdejší okres Uherský Brod). Pokřtěn byl 6. 8. 1992, břimován 15. 6. 1942 a 22. prosince 1951 byl v Římě vysvěcen na kněze.

V době protektorátu byl lesním dělníkem a do roku 1946 zastával funkci tajemníka v obci. Po odchodu z vlasti v r. 1950 studoval bohosloví na jezuitské koleji v Innsbrucku, později na lateránské univerzitě v Římě. Dále pokračoval ve studiích na Papežské universitě lateránské a později získává doktorát teologie,

církevního a civilního práva. V současné době působí ve Vatikánu. Věnuje se psaní knih, modlí se za sebe, za celý svět a pomáhá všude tam, kde to jde a kde může.

Kniha Rodnému kraji II. je věnována stavbě kaple Panny Marie Kopanické na pitínských kotárech - Žitkově.

Pasekáři, jak se zdejší obyvatelům říká, toužili kapli postavit již dávno, ale režim to nedovoľoval. Po dlouhé době byla její realizace po listopadu 1989 konečně uskutečněna.

A tak 8. září 1991 byla kaple vysvěcena olomouckým arcibiskupem mons. Janem Graubnerem. Přítomno bylo mnoho kněží a více než 7000 poutníků z blízka i z daleka.

Kaple je dílem architekta Vlastimila Slabiňáka z Bojkovic. Stojí uprostřed krásné přírody moravských Kopanic a hned od počátku se stala něčím, co si každý hned na první pohled zamiluje a

co zdejší lidem pomáhá lépe žít v tvrdých podmínkách.

Kniha je plná krásných fotografií černobílých i barevných a vypoovídá o veliké touze „pasekářů“ mít vlastní svatostánek, o dlouhé cestě k naplnění jejich přání.

Provází nás od prvních okamžiků uskutečňování tohoto záměru až do jeho zdárného dokončení a dnešních dnů. Je psána sice poněkud „nečeskou“ češtinou s mnohými chybami a překlepy, ale tomu se nelze divit. Vždyť její autor žije už půl století za hranicemi své rodné vlasti a kniha byla vydána v Brixenu. I přes tyto téměř půvabné nedostatky je velmi čtivá, poučná, zajímavá a všem, kdo mají zájem dovědět se něco víc o životě kopaničáků, ji vřele doporučuji k přečtení.

Těm, kteří se zasloužili o zbudování kaple Panny Marie Kopanické v Pitíně, ale také o vydání této knihy, patří velký dík.

Božena Gajdová

DOTACE 1997

1. Dotace Ministerstva zemědělství

Dotační titul 1. - Restrukturalizace zemědělského podnikání

1.A. Restrukturalizace rostlinné výroby zalesněním - neinvestiční dotace

- Sledovaný cíl:** restrukturalizace zemědělské výroby na půdách nevhodných pro zemědělské využívání
- Předmět dotace:** založení lesního porostu.
- Dotovaný subjekt:** vlastník půdy (původně zemědělské) určené k zalesnění, včetně obcí a měst.
- Forma:** přímá nenávratná dotace
- Výše dotace:** sazba na 1 kus sazenice použité k zalesnění.

Sazby dotace na 1 ks sazenice použité k zalesnění:

Dřevina	Sazba Kč/1 ks
meliorační a zpevňující dřeviny ^{*)}	7,00
ostatní dřeviny	6,00

^{*)} Vyhláška MZe č. 83/1996 Sb., o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů.

Výsadba vrůb na souvislých plochách (např. prutníky) se nedotuje.

Obsah žádosti:

- identifikační údaje zpracované podle vzoru v části C,
- doklad o vlastnictví zalesňovaného pozemku podle katastrálního úřadu, katastrálního území, čísla a výměry parcel, které budou zalesňovány v příslušném roce (např. výpis z katastru nemovitosti),
1. doklad o odnětí půdy zemědělskému půdnímu fondu (dále ZPF) (souhlas příslušného orgánu ochrany ZPF k tomuto odnětí ve smyslu § 9 zákona 334/1992 Sb., o ochraně ZPF),
2. rozhodnutí o využití území (§ 39 zákona č. 50/1976 Sb., v platném znění),
3. závazné stanovisko příslušného orgánu ochrany přírody k zalesňování, pokud je předmětem zalesnění pozemek nad 0,5 ha (§ 4 odst. 3 zákoně 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění),
4. souhlas příslušného orgánu státní správy lesního hospodářství k zalesnění pozemku, event. rozhodnutí tohoto orgánu o prohlášení pozemku za součást lesního půdního fondu (§ 29 odst. 6 z.č. 289/1995 Sb., o lesích),
- projekt na zalesnění. Projekt do výměry 3 ha souvislé plochy schvaluje odborný lesní hospodář. Projekt nad 3 ha souvislé plochy vyhotovuje subjekt, který má k této činnosti oprávnění, a to na základě objednávky žadatele o dotaci,
- vyplněná tabulka z části C č. 1 na požadovanou dotaci (ke každému projektu na zalesnění samostatně)

Podmínka do smlouvy:

- povinnost použít uznané, geneticky vhodné a výsadby schopné sadební materiály (§ 30 zákona č. 289/1995 Sb.)
- dodržení podmínek kontroluje odborný lesní hospodář MZe.

Způsob zhodnocení účinnosti: počet ha zalesněné zemědělské půdy.

1.C. Podpora údržby zemědělského půdního fondu v kulturním stavu - neinvestiční dotace

Sledovaný cíl:

Údržba luk, pastvin v kulturním stavu po celou dobu vegetace k zabezpečení ekologické stability krajiny a podpora důchodové situace zemědělců.

Předmět dotace:

Údržba luk, pastvin vč. travního porostu založeného v běžném roce čistosevem sečením, pasením, mulčováním včetně výseku plevelných křovin a úklidu posekané a vysekané hmoty, a to po celou dobu vegetace, v katastrálních územích, kde průměrná cena půdy za 1 m² je nižší nebo rovna 3,50 Kč dle vyhlášky MZe č. 215/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Loukou nebo pastvinou je pozemek, který je takto jako druh pozemku evidován v katastru nemovitosti (§ 3 vyhl. č. 190/1996 Sb. a její příloha), případně jako takový užíván.

Dotovaný subjekt:

Osoba, která podniká v zem. výrobě podle § 2 z. č. 513/1991 Sb., v platném znění, a tuto zemědělskou výrobu provádí v katastrálním území, které má dle vyhl. č. 215/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů, cenu půdy za 1 m² nižší nebo rovnu 3,50 Kč, a která má intenzitu chovu hospodářských zvířat 0,15 VDJ / 1 ha z.p. a vyšší. Dotaci lze poskytnout žadateli na plochu vyšší než 2 ha těchto ploch (rozumí se i součet ploch více pozemků vlastních, pronajatých, příp. užívaných).

Forma: přímá nenávratná dotace.

Výše dotace:

Sazba 3300 Kč na 1 ha ploch, kde cena půdy za 1 m² je nižší nebo rovna 3,10 Kč, sazba 2500 Kč, kde cena půdy za 1 m² je od 3,11 Kč do 3,50 Kč včetně, na kterých se příjemce dotace zaváže provést údržbu výše uvedeným způsobem.

Obsah žádosti:

- a) identifikační údaje zpracované podle vzoru v části C,
- b) doklad o registraci podnikání v zemědělské výrobě (§ 2 z. č. 513/1991 Sb.),
- c) doklad o vlastnictví nebo o užívacím právu k pozemkům uvedeným v žádosti případně seznam těchto dokladů, jehož úplnost a pravdivost je stvrzena v čestném prohlášení (viz bod f),
- d) vyplněná tabulka v části C č. 3 na požadovanou dotaci,
- e) situační plánek či mapový podklad, který lze zanést do mapového podkladu příslušného ÚO MZe,
- f) čestné prohlášení podle vzorů v části C.

Způsob zhodnocení účinnosti:

Počet ha udržovaných v běžném roce v kulturním stavu. Příjemce dotace předloží příslušnému ÚO MZe čestné prohlášení o plnění dotovaného předmětu v termínu uvedeném ve smlouvě.

Dotace se poskytuje na základě žádosti, která se podává na:

Územní odbor MZe Hodonín, Plučárna 1 695 01, tel.: 0628 / 512
úřední dny: pondělí, středa 7⁰⁰ - 15³⁰ hod.

Územní odbor MZe Zlín, Zarámí 88 760 01, tel.: 067 / 721 10 02
úřední dny: pondělí, středa 8⁰⁰ - 17³⁰ h

(příslušné formuláře jsou k dispozici i na příslušných obecních a městských úřadech)

2. Program péče o krajinu Ministerstva životního prostředí

Dotace ze státního rozpočtu se mohou poskytnout na tato opatření:

A. Ochrana krajiny proti erozi

Sledovaný cíl: - snižování ohroženosti půdního fondu erozi
- zvyšování retenční schopnosti povodí, vč. ochrany a prevence erozních rizik.

Předmět podpory:

- A1. Asanace a stabilizace projevů plošné a rýhové eroze (mimo koryta vodních toků) - neinvestiční dotace
- úpravy terénu (zemní práce, násyp zeminy, přemísťování zeminy, stabilizace přírodních prvků apod.)
- A2. Tvorba jednoduchých biologických protierozních opatření - neinvestiční dotace
- výsadba dřevin a následná péče o ně
- zakládání trvalého travního porostu - pouze při realizaci opatření, na která se nevztahují dotace MZe.
- A3. Tvorba a ochrana porostů na pozemcích podél vodních toků a vodních ploch, dřevinných břehových stabilizačních porostů a trvalých travních porostů z geneticky ověřených a stanovištně vhodných sadebních či setbových materiálů vč. základní péče o ně - neinvestiční dotace
- výsadba břehových porostů
- zakládání ochranných travnatých pásů a ochranných dřevinných porostů.

B. Udržení kulturního stavu krajiny

Sledovaný cíl: - udržení kulturního stavu, typického krajinného rázu a základních mimoprodukčních funkcí krajiny,
- omezování nežádoucího šíření chorob na dřevinách,
- zavádění ozdravných opatření v intenzivně zemědělsky využívaných oblastech,
- podpora přírodě blízkých forem lesního a zemědělského hospodaření a ochrana genofondu.

Předmět podpory:

- B1. Vytváření podmínek pro zachování významných biotopů (šetrné kosení travních porostů vč. odklizení posečené hmoty v termínu stanoveném orgánem ochrany přírody, obnova skladby lučních společenstev, likvidace náletových dřevin a jiná biotechnická opatření) - pouze při realizaci opatření ve veřejném zájmu, v péči o krajinu pouze na opatření na něž se nevztahují dotace MZe - neinvestiční dotace
- kosení travního porostu lehkou mechanizací do výše 5 000 Kč / 1 ha,
- ruční kosení do výše 10 000 Kč / 1 ha,
- změna druhově chudých porostů na druhově bohaté do výše 20 000 Kč / 1 ha,
- likvidace křovinného a dřevinného náletu do výše 20 000 Kč / 1 ha.
- B2. Podpora šetrných způsobů hospodaření na přírodně hodnotných územích
- údržba trvalých travních porostů šetrnou pastvou,
- šetrné využívání vodních ploch vedoucí k udržení a zvýšení přirozené druhové rozmanitosti,
- opatření na zlepšování přírodního prostředí zaváděním exten. způsobů hospodaření.
- B3. Opatření k tlumení epidemicky se šířících chorob na dřevinách rostoucích mimo les - neinvestiční dotace
- příspěvek se poskytuje na včasné odstranění napadených dřevin, event. účinné ošetření a preventivní opatření.

- B4. Opatření k podpoře přírodě blízkého hospodaření, zejména zvýšení přírodě blízké druhové a prostorové skladby lesa, zjemnění způsobů obnovy lesa, zajištění genetiky a stanovištně odpovídajícího osiva a sadbového materiálu - neinvestiční dotace
- předmětem podpory jsou opatření, vedoucí ke zlepšení stavu lesních porostů a jejich stabilizaci prováděná nad rámec opatření stanovených zákonem o lesích.
- B5. Opatření k realizaci stabilizačních prvků v krajině
- vytváření remizků v zemědělské krajině
 - zatravňování.

C. Zachování druhové rozmanitosti

Sledovaný cíl: podpora obnovy druhové rozmanitosti.

Předmět podpory:

- C1. Podpora obnovy ustupujících populací původních rostlinných i živočišných druhů, jejich přirozených společenstev a stanovišť - neinvestiční dotace
- předmětem podpory jsou speciální opatření, např. rozrušování drnu, instalace budek, prohlubování a vytváření tůňek a umělých drobných vodních ploch, odstraňování konkurenčních druhů rostlin, apod.
- C2. Zprůchodnění překážek na vodních tocích a liniových stavbách pro volně žijící živočichy - neinvestiční dotace
- opatření na zmírnění bariérového efektu liniových staveb a objektů na vodních tocích, které znemožňují migraci volně žijících živočichů.

3. Státní fond životního prostředí ČR

Doposud nebyla stanovena pravidla pro rok 1997.

4. Program revitalizace říčních systémů

- Revitalizace vlastních vodních toků, včetně jejich koryt
- Revitalizace odvodňovacích soustav
- Revitalizace odstavených ramen vodních toků
- Obnova a zakládání vodních nádrží z důvodů revitalizace krajiny
- Práce k udržení přírodního charakteru koryt vodních toků
- Zakládání a obnova břehových porostů
- Zakládání a obnova prvku systému ekologické stability ve vazbě na vodní režim
- Obnova a zakládání mokřadních systémů
- Ochrana proti erozi
- Zvyšování retenční schopnosti (např. suché poldry)
- Opatření pro obnovu zásob podzemních vod
- Opatření pro obnovu a stabilizaci vsakovacích ploch
- Jiná opatření mající revitalizační charakter ve smyslu naplňování PRŘS.

Bližší informace (metodiky zpracování žádosti, příslušné formuláře) a podrobné informace o způsobu získání finanční podpory získáte na adrese:

Správa CHKO Bílé Karpaty, Luhačovice
Nádražní 318, 763 26 Luhačovice, tel.: 067 / 93 37 10, 93 25 80

Správa CHKO Bílé Karpaty, pracoviště Veselí nad Moravou
Bartolomějské nám. 47, 698 01 Veselí nad Moravou, tel.: 0631 / 32 25 45

Správa CHKO Bílé Karpaty, pracoviště Brumov
Podzámčí 860, 763 31 Brumov-Bylnice, tel.: 0636 / 63 05

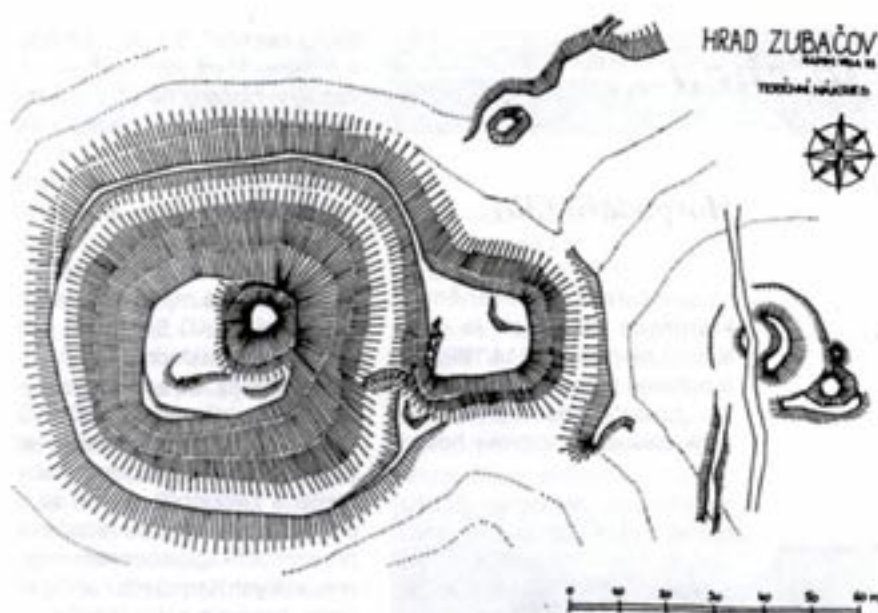
Komňa

Mezi Bystřicí pod Lopeníkem a Komňou se rozkládá rozsáhlý kopcovitý masiv se dvěma výraznými vrcholy. Východní úbočí vyššího Bučniku (555 m) je hluboce poraněno rozsáhlým a dosud činným andezitovým lomem. Kilometr na severozápad se nachází o 34 metrů nižší Hrádek. Dnes jej pokrývá souvislý les a nic nesevídčí o tom, že před více než půl tisíciletím se zde nacházelo správní sídlo širokého okolí.

V oblasti Bílých Karpat, které odjakživa představovaly nejen přírodní, ale i politickou hranici, bylo v minulosti postaveno jen několik hradů. Proto je velká škoda, že o některých z nich jsou dostupné zprávy tak kusé. Hrad, který stával na vrcholu dnešního kopce Hrádku je opředen tajemstvím zapomnění. Podle dostupných zpráv tento hrad zanikl již v první polovině 15. století, tedy před více než 500 lety. A to je tak dávno, že se s jistotou nedochovalo ani jeho jméno.

Na turistických mapách i v ústním podání z okolí převládá jméno Zubačov. Je to nešťastná zkomolenina jediného doloženého jména, které se objevilo na úředních listinách z roku 1517. Tehdy bylo světlavské panství prodáno Burianovi z Vlčnova a ve výčtu veškerého majetku je zaznamenána „ves Komňa s hradem pustým Zuvačovem“. Kde se toto jméno vzalo, když nebylo použito nikdy předtím ani potom, není jasné.

Ještě se nabízí jedna verze. Zdejší hrad se možná zcela jednoduše jmenoval Hrádek, tedy shodně s dnešním topografickým názvem kopce. Tomu by nasvědčovala okolnost, že na počátku 15. století měli zdejší

hrad v držení bratří Adam a Dražek z Hrádku, jak dokazují listiny z let 1408 až 1420. Nejprostější však bude nazývat dnešní zříceninu podle příslušné obce Komňa, neboť na většině historických listin je tak uvedeno (ves Komňa s hradem či hradištěm).

Tajemstvím zůstává zahaleno i období vzniku hradu. Víme sice, že Komňa je již roku 1261 vzpomínána jako součást zboží vizovického kláštera. Ale jako doklad existence hradu to nestačí.

Výsledky archeologického výzkumu naznačují, že se jednalo o menší středověký hrad tzv. bergfritového typu, jaké byly budovány na začátku 13. století. Významné stavby hradu byly kamenné. Jednalo se především o hradní palác postavený na nejlépe chráněném místě a obklopený kamennou hradbou. Vstup střežila kamenná válcová věž, která se v případě ohrožení stávala útočištěm obránců. Předhradí a ostatní stavby byly postaveny ze dřeva se stěnami omazanými hlínou. Hrad byl nejen správním centrem

zdejšího panství, ale především to byl významný strategický bod při obchodní cestě z údolí Olšavy (od Bojkovic) do hrozenkovského průsmyku a dále do údolí Váhu. Malý komňanský hrad plnil svou funkci pouhých dvěstě či dvěstěpadesát let. V té době byl určitě plný života a dramatických životních příběhů. Dnes o nich mohou vyprávět jen stromy rostoucí ze zbytků stavebních sutí. Až budete mít cestu kolem, zastavte se na chvíli na vrcholu Hrádku. Pokuste se na skalní ostrožně nalézt třicetimetový půdorysný ovál s excentricky uloženým nápadně vyvýšeným kuzelem. Objevíte a projděte si až dvanáct metrů široký a tři metry hluboký příkop, který vše obklopuje. Budete-li mít čas, poseďte chvíli a nechte na sebe působit romantiku i syrovost středověku.

Pavel Bezděčka

Já chcu ...

Hospodařit (3b)

Hospodaření v chráněných krajinných oblastech je regulováno zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (dále jen „zákon“), v němž jsou stanoveny základní podmínky hospo-

daření i v přírodních rezervacích a památkách. Zákon však právně zajišťuje ochranu i těch částí přírody, které nejsou vyhlášeny za zvláště chráněné. Jedná se o

tzv. „obecnou“ ochranu přírody a krajiny, která se vztahuje na každého občana (ať už v daném území hospodaří, či nikoli) a na krajinu jako takovou.

Bílé Karpaty byly vyhlášeny v roce 1980 za chráněnou krajinnou oblast, proto je regulace hospodaření v tomto území přísnější. Každý, kdo má zájem hospodařit na území CHKO BK by se měl seznámit se základními podmínkami ochrany. Co se týká hospodaření, je dle nich v CHKO zakázáno záměrně rozšiřovat „geograficky nepůvodní druhy rostlin a živočichů“. Jedná se o druhy, které nejsou součástí přirozených společenstev regionu, v Bílých Karpatech například smrk, borovice nebo modřín. Pouze v případě, že veřejný zájem bude výrazně převažovat nad zájmem ochrany přírody, je možné, aby Ministerstvo ŽP udělilo výjimku.

Pro hospodaření je dále důležité vědět, co je zónace. Území CHKO Bílé Karpaty je rozčleněno na čtyři zóny odstupňované ochrany, přičemž nejpřísnější režim je v první zóně. Na pozemcích v první zóně se konkrétně nesmí:

- umísťovat a povolovat nové stavby,
- povolovat a měnit využití území, např. využívat louku pro sportovní účely (tenisové kurty, golfové hřiště apod.)
- měnit současnou skladbu a plochy kultur, např. louku využívat jako ornou půdu, nebo louku zalesnit
- hnojit pozemky, používat kejdu, silážní šťávy a ostatní tekuté odpady.

Na území první i druhé zóny se nesmí:

- způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů (např. nadměrné hnojení), anebo nevratně poškodovat půdní povrch, používat biocidy (chemické postřiky proti škůdcům, plevelům), měnit vodní režim či provádět terénní úpravy značného rozsahu,
- zavádět intenzivní chovy zvířete, např. obory, farmové chovy, bažantnice.

Při hospodaření na území III. a IV. zón odstupňované ochrany je nutno respektovat základní podmínky ochrany v CHKO a tzv. obecnou ochranu přírody. Zónace byla provedena Správou CHKO citlivě a to ve vztahu k současnému i budoucímu využití krajiny.

Národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky jsou kategorie, které Správa CHKO BK vzhledem k jejich významu zařadila zpravidla do I. nebo II. zóny odstupňované ochrany, proto při hospodaření se na ně vztahují výše uvedená omezení. Při vytváření zónace v CHKO Bílé Karpaty se nezapomnělo na to, že tato krajina vlastně vznikla specifickým způsobem hospodaření. Účelem zónace není tedy hospodaření bránit, ale spíše jej usměrňovat tak, aby i dnes zemědělství přispívalo k údržbě a dotváření cenné krajiny Bílých Karpat.

Informace o zařazení do zón odstupňované ochrany je možno získat na některém z pracovišť Správy CHKO BK, na obecních úřadech a na okresních úřadech (pozemkových úřadech).

Martina Baladová

Šance pro Bílé Karpaty?

I tento rok existují různé možnosti na financování údržby přírody a krajiny nebo práce, která přispěje k jejich zlepšení.

Jde o celkem 5 dotačních titulů:

1. Dotace poskytované Ministerstvem zemědělství
2. Program péče o krajinu Ministerstva životního prostředí
3. Státní fond životního prostředí
4. Program revitalizace říčních systémů
5. Finanční prostředky Správy CHKO Bílé Karpaty na údržbu maloplošných chráněných území a I. zón.

Podrobný výčet jednotlivých dílčích titulů je veden v příloze časopisu. Informace je možné získat na územních odborech MZe (dot. titul 1) a na obecních úřadech (dot. tituly 2, 3 a 4). Jen Správa CHKO Bílé Karpaty Vás může informovat o dotačním titulu 5, ale pomůže i s ostatními dotačními tituly.

Antonín Kostka

Adresy pracovišť Správy CHKO:

Nádražní 318
763 26 Luhačovice
tel. 067/933710,
932580 nebo 932807

Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí n. Mor.
tel. 0631/322545

Podzámcí 860
763 31 Brumov
tel. 0636/6305

Lesní hospodářský plán Strážnice

Letošním rokem dochází k obnove desetiletého lesního hospodářského plánu (LHP) na území bývalého Lesního závodu Strážnice. Pro majetky do výměry 50 ha jsou vypracovávány lesní hospodářské osnovy, které jsou jednodušší formou plánu a hradí je stát.

Na jejich přípravě a schvalování se podílí i Správa CHKO Bílé Karpaty, jak vyžaduje lesní zákon i zákon o ochraně přírody a krajiny (který je lesnímu zákonu nadřazen).

Jaký zájem má Správa na těchto plánech a osnovách?

V lese jsou dle jeho kvality, zejména vzhledem k přirozenosti druhové skladby, vymezeny zóny

(stejně jako na ostatních pozemcích v CHKO). Nejpřirozenější porosty jsou v zóně první, jehličnaté monokultury - v Bílých Karpatech nepůvodní - v zóně třetí. Porosty smíšené nebo mozaika listnatých a jehličnatých jsou v zóně druhé. Správě jde o zachování existující kvality přirozených porostů a tím i jejich odolnosti proti různým negativním vlivům a o zlepšování stavu ostatních porostů.

K tomu účelu jsou zpracovány tzv. „Režimy hospodaření v zónách“. Vytvářejí rámec možnosti takového hospodaření, které by mělo alespoň udržet mimořádné hodnoty této krajiny. Na jejím ocenění titulem „biosférická rezervace“ (UNESCO) má i kvalita

lesů tví podíl. Vždyť 54 % původních dřevin na tak velkém území je republikový unikát.

Dalším vstupem Správy je posouzení detailu porostů. Jde o zachování doupných stromů, památných nebo významných stromů či skupin, vytváření územního systému ekologické stability (ÚSES), usměrnění hospodaření s ohledem na výskyt chráněných rostlin a živočichů a podobně. Společným úsilím s vlastníky, uživateli a obcemi tak bude využita další možnost k zachování toho, co nám ještě závidí „civilizovaná“ Evropa.

Libor Nováček

Management chráněných území v roce 1996

Ochránci přírody nazývají praktickou péči o přírodu „management“. Jedná se hlavně o údržbu rezervací (maloplošných chráněných území - MCHÚ), většinou lučních porostů. Hlavním důvodem péče je výskyt vzácných a zákonem chráněných rostlin i živočichů. Na loukách management obnáší především kosení nepřístupných ploch nebo obnovu luk likvidací náletových dřevin.

V roce 1996 měla Správa pro management k dispozici skoro jeden milión korun. Z toho byla větší půlka utracena na kosení. Celkem se z toho pokosilo 184,2 ha květnatých luk. Dále se podařilo zlikvidovat 11 ha náletu

za 260 tisíc korun. Zbytek finančních prostředků na management byl investován do hloubení tůní, značení a informačních textů, zaměření jedné rezervace a sběru semen rostlin.

Tyto práce zajišťuje Správa CHKO Bílé Karpaty dodavatelsky organizacemi a firmami, které se více či méně specializují na péči o přírodu v MCHÚ a dalších cenných lokalitách (zejména v I. zónách ochrany přírody). Loni se na tom podílely tyto firmy a organizace: ZO ČSOP Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou), ZO ČSOP Vičnov, Motokros Uherský Brod, Brontosaurus Mařatice, Ekochoy Hradec Králové, OÚ Vápenice, ZO ČSOP

Slavičín I a II, ZO ČSOP Kosenka (Valašské Klobouky), Společnost ochránců Bílých Karpat (Brumov), Myslivecké sdružení Cigán (Sidonie), J. Bujáček (Suchá Loz), P. Šurán (Nedašov), Fr. Kolínek (Brumov), Z. Bartoš (Bylnice), Fr. Lysáček (Brumov), J. Knapová (Sidonie).

Témto dodavatelům patří dík Správy CHKO Bílé Karpaty za kvalitní práci, která zajišťuje přežití ohrožené flóry a fauny.

Pavel Šnajdara

Jarní květena?

Pojďte s námi do háje!

Pod pojmem les si každý představí něco jiného. Někdo bučiny, jiný smrčiny nebo třeba doubravy a habřiny. Lesům posledního typu se často říká háje. Nejkrásnější jsou na jaře, kdy ještě stromy nejsou olistěné a tak je dostatek světla pro pestrobarevné květy bylin.

Dymnivka plná

První posly jara asi nemusíme nikomu představovat. Sněženku podsněžník zná každý ze zahrádek, mnozí i z lesů na Javořině, u Louky, rostou občas i v okrajích luk. Málokdo asi ví, že je to rostlina chráněná a je zakázáno její vyryvání nebo prodej květů.

Hrachor jarní

Společně se sněženkami se objevují modré hvězdičky ladoněk. V oblasti Bílých Karpat rostou dva typy tohoto druhu - ladoňka rakouská v jihozápadní části, další typ mimo CHKO v okolí Hluku a Vičnova.

Známé jsou i sasanky. Žluté květy má sasanka hajní, bílé sasanka lesní. Tu si někdy můžeme splést se zapalíci žlufochovitou, která se však liší tvarem listu a větším počtem květů.

Velmi dekorativní jsou červenofialové květy hrachoru jarního a nachovobilé květy dymnivek. V naší oblasti je nejčastější dymnivka dutá. Vzácně se vyskytuje dymnivka plná. Rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že palisty dymnivky plné jsou dřipené

Hvězdnatec čemeřicovitý

oproti celokrajným u dymnivky duté.

Méně nápadnou ale zajímavou rostlinou je hvězdnatec čemeřicovitý. Určitě byste neřekli, že patří do čeledi mrkvovitých. Hvězdnatec je vázán na karpatskou oblast, to znamená, že např. za Brnem či v Čechách vůbec neroste. Květy jsou velmi drobné, žluté barvy, shloučené v okolík, který je lemován 5-6 zelenými listy.

Častým druhem háje je i fialově kvetoucí kyčelnice cibulikonosná, která, jak už název napovídá, nese pod každým listem hnědofialové cibulky. Můžete je i ochutnat.

Méně často se dá najít podbělek šupinatý. Je to nafialovělá rostlina bez listů, která vykukuje z husté vrstvy listů. Podbělek listy nepotřebuje, protože cizopasí na kořenech stromů.

Áron východní je výraznou rostlinou, jejíž bledozelené toulce připomínají květy příbuzných kal nebo anturií. Na podzim zas láká červenými bobulemi, je to však rostlina jedovatá, stejně jako podobné plody lýkorce jedovatého.

Zatímco většina těchto hajních rostlin zaujme svými květy, podle vůně lze neomylně poznat porosty konvalinky májové nebo česneku medvědího. Jen v blízkosti Lipin u Slavkova musíme dát pozor,

Podbělek šupinatý

Āron východní

protože tam roste i příbuzný česnek horský. V hájích najdeme i nenápadné rostliny, jako zeleně kvetoucí pryšec mandloňovitý nebo bažanku vytrvalou.

Tolik ve stručnosti k nejčastějším druhům. A to jsme nemluvili o violkách, hluchavkách, křivatcích, kopytníku nebo prvosenkách.

A kde vlastně háje najdete? V nižších polohách Bílých Karpat na řadě míst, v tabulce je soupis 30

Přehled lokalit s názvem „háj“

Sasanka hajní

Lokalita	Obec
Dílňý háj	Slavkov
Dlouhý háj	Bystřice pod Lop.
Háj	Bohuslavice
Háj	Bojkovice
Háj	Tvarožná Lhota
Háj	Vlachovice
Háj	Malá Vrbka
Háj	Velká nad Veličkou
Háj	Korytná
Háj	Horní Němčí
Háj u Lipova	Lipov
Háj u Louky	Louka
Hájek	Rokytnice
Hájek	Študlov
Hornoněmčický háj	Horní Němčí
Kněždubský háj	Kněždub
Mladý háj	Valešské Klobouky
Mladý háj	Nevšová
Nový háj	Lipová
Panský háj	Suchá Loz
Podolský háj	Podolí
Rubaný háj	Vrbětice
Řídký háj	Bystřice pod Lop.
Slavkovský háj	Slavkov
Starý háj	Lipová
Starý háj	Radějov
Starý háj	Javorník
Starý háj	Bystřice pod Lop.
Střední háj	Louka
Vičnovský háj	Vičnov

zeměpisných názvů se slovem háj. Nejzachovalejší území ležící mimo hranici CHKO byly vyhlášeny rezervacemi. Již v roce 1955 byla vyhlášena rezervace Vičnovský háj a Háj u Lipova. Bohužel lipovský háj je v současné době dosti narušen činností člověka v okolí, především skládkami odpadků a oráním polí k těsné blízkosti lesa. Nedávno byla vyhlášena rezervace Háj u Louky, která má velmi bohatý bylinný podrost.

Ivana Jongepierová
Veselí nad Moravou

Ekologické zemědělství

Dříve rolník, který přetvářel krajinu Bílých Karpat (a nejenom ji) věděl, že pokud se k ní bude chovat kořistnický, přijde o svůj každodenní chléb. Proto daleko více využíval přírodních zákonitostí a nespolehal na „zázračné“ přípravky chemických koncernů. Jeho vědomí bylo úzce

spjato s okolní přírodou. Uměl jí naslouchat a přizpůsoboval jí svou činnost. Kolektivizace a následné zprůmyslování zemědělství však velmi narušilo vztah hospodář - příroda. Z půdy a zvířat se začaly stávat pouhé výrobní prostředky a vědění rolníka se stále více omezovalo na znalost a používání chemických přípravků. Důsledky tako-

vého počínání začínáme s větší či menší intenzitou pocíťovat sami na sobě.

Položme si otázku, co je důvodem rostoucího zájmu o ekologické zemědělství?

Je to strach o naše zdraví, strach z dusičnanů, těžkých kovů, reziduí pesticidů nebo jiných škodlivin ve vodě a potravinách? Nebo leží tyto důvody hlouběji? Každý si hledá na tuto otázku odpověď. Jedno však je jisté. Naše úsilí o výrobní možnosti zemědělství musí být opřeno o určitou filozofickou bázi, pojetí vztahů přírody a člověka. Tato dá vědomí základního cíle, podle kterého budeme hodnotit každé dílčí praktické opatření. Ekologické zemědělství spočívá ve filozofii pojetí přírody jako celku (holistického). Podle ní je příroda jednotným celkem se svou vlastní přirozenou hodnotou. Přes všechny své zvláštnosti je člověk součástí přírody. Přírodní řád je chápán jako dokonalý vzor pro lidskou činnost. Člověk se nemá pokoušet násilně ovládat přírodu, ale má jednat ve shodě s ní na základě etické a morální odpovědnosti za zachování mnohostranných forem života na Zemi.

V praxi to znamená pěstování rostlin při vyloučení agrochemikálií. Snahou je ozdravování půdy pomocí přirozených hnojiv (hnoje, kompostu atd.). Rostliny pěstujeme v odpovídajících klimatických a půdních podmínkách. Dodržujeme jejich vhodné střídání v rámci osevních postupů a dbáme, aby zemědělská půda byla co nejkratší dobu bez rostlinného pokryvu. Vhodným utvářením krajiny dáváme možnosti pro harmonický rozvoj a kladné působení všech přirozených činitelů.

Zvířata jsou neoddělitelnou součástí přírody a významným spoluvůrcem životního prostředí. Zastávají důležitou úlohu v uzavřeném řetězci půda - rostlina - zvířata - půda. V podmínkách ekologického hospodaření musí být proto dosaženo rovnováhy mezi pěstováním rostlin a chovem zvířat. Způsoby ustájení musí být odvozeny od fyziologických potřeb jednotlivých druhů zvířat.

Ekologickým způsobem hospodaření vytváří rolník podmínky pro pestrou krajinu - zdravou půdu - zdravé rostliny a zvířata - zdravé potraviny - zdravého člověka. Ekologické zemědělství je přijatelnou formou hospodaření ve zvláště chráněných územích, biosférických rezervacích a ochranných pásmech vod. V současné době jsou ekologičtí zemědělci sdruženi ve Svazu producentů a zpracovatelů biopotravin PRO-BIO. Obhospodařují asi 15 000 ha zemědělské půdy v České republice. Produkty těchto zemědělců jsou označovány jako biopotraviny a jejich pravost je podložena ochrannou známkou.

Milan Drgáč
Starý Hrozenkov

TIP NA VÝLET

Brumov, náměstí, autobusová zastávka 341 m - Doubrava 695 m (1¹/₂ hod.) - sedlo pod Kosákem 740 m (2¹/₂ hod.)

Turistická značka: žlutá

Charakteristika

Nenáročná přístupová cesta z moravské strany do oblasti Vřstátce. V nástupové části vede

po vyhlídkovém odlesněném hřebenu, v závěru lesem.

Celková délka je 8,5 km.

Popis trasy

Z náměstí v Brumově od autobusové zastávky přes křižovatku přímo na ulici Kopec v mírném stoupání.

Nad okrajem tunelu přes rozcestí polních cest okolo ovocných

sadů na okraj lesa.

Jižním svahem lesa se dostaneme k turistické orientaci **Doubrava** 695 m.

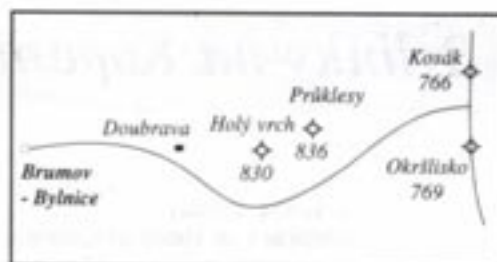
Pokračujeme po ní cestou na JV, potom přes pastviny. Vstupujeme do lesa a v něm v levo SV orientovanou vrstevnicovou cestou. Po přechodu lesa v nízkém řídkém porostu turistické orientaci v sedle pod **Kosákem** (místní užívaný název „Backovy“).

Zde žlutě značená trasa končí a napojuje se na červenou.

Upozornění

Trasa vede místy výskytu kriticky ohrožené razilky smrduté, jeřábka lesního, kosa horského, strakapouda bělohřbetého a řady dalších chráněných živočišných a rostlinných druhů. Vzácně lze na hřebenové partii ve druhé polovině túry narazit na stopy medvědy hnědé a rysa ostrovida.

S ohledem na mimořádné přírodní hodnoty území je nezbytné nutně dodržovat vyznačenou

turistickou trasu a návštěvní řád CHKO Bílé Karpaty.

Antonín Kostka

MY A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Voda základ života?

Průměrná spotřeba pitné vody na jednoho obyvatele u nás je asi 150 litrů denně. Čistá voda je stále vzácnější a úprava pitné vody stále dražší. Co ale může udělat jednotlivec pro to, aby se tato situace tolik nezhoršovala? Rádi bychom vám nabídli několik praktických rad.

1. Šetřit

- Nejvíce vody se spotřebuje na mytí. Sprchovat se je úspornější, než si napustit plnou vanu vody. Při čištění zubů nemusí téci voda nepřetržitě. Tekoucí vodu nepoužívejte na chlazení nápojů ani na rozmrazování potravin.
- Nádobí umývejte raději ve dřezu s napuštěnou vodou než pod tekoucím proudem. A nezapomeňte na kapající kohoutky.
- Bydlíte v rodinném domku? Pak jistě zachycujete dešťovou vodu, je vhodná nejen na zalévání, ale i na praní.
- Perete v automatické pračce? Pak by bylo vhodné se zamyslet nad tím, kolik vody ta vaše pračka spotřebuje, na trhu jsou k dostání i pračky s úspornými programy pro menší dávky prádla.
- Často lze jednu vodu využít vícekrát - například vodu po koupání na vytření podlahy.

- Na řadu dalších způsobů, jak šetřit vodou v domácnosti, přijde každý.

2. Zbytečně neznečišťovat

- Snažme se omezit na minimum použití saponátů a jiných chemických přípravků.
- Při výběru pracího prášku a dalších čistících prostředků se zajímejte o jejich složení a vliv na životní prostředí. Bezfosfátový prášek je lepší než s fosfáty, ale nejlepší je mýdlo. Pokud v obchodě, kde nakupujete, nemají například výrobky, příznivé životnímu prostředí, ptejte se po nich a pomozte tak vytvářet poptávku po tomto druhu zboží. Výrobci na ni budou reagovat. Ostatně jeden výrobce bezfosfátových pracích prášků je přímo v oblasti Bílých Karpat - družstvo Důbrava ve Valašských Kloboukách.
- Běžnou mastnotu z nádobí lze umýt i octem nebo jedlou sodou.
- Zbytky ředidel, barev, léků a jiných chemikálií nepatří do kanalizace, jsou to nebezpečné odpady!

3. Vidět a znát

- Víte, co pijete? Pokud užíváte společný vodovod, víte, odkud pochází vaše pitná voda?

- Víte, co se děje s odpadními vodami z vaší domácnosti?
- Víte, že solení chodníků a vozovek v zimě způsobuje nejen poškozování stromů, ale i vážné problémy v čistírnách odpadních vod?
- Víte, že výroba chlórem běleného papíru znamená velkou produkci chlórem znečištěné vody? Lepší je dávat přednost recyklovanému papíru a šetřit.
- Víte, komu a jak ohlásit havárii, ropné skvrny na vodním toku, nález uhynulých ryb? Můžete se obrátit na obecní nebo městský úřad. Stejně tak můžete kontaktovat okresní úřad - referát životního prostředí nebo správu CHKO. V případě krajní nouze (například vážná havárie o víkend apod.) se lze obrátit i na policii. Nikdy ale není na závadu takovouto věc ihned zdokumentovat, vyfotit, udělat si poznámky o místě, čase atd.

Jana Hajduchová

Bylinky na Kopanicích III.

Svěcené bylinky

Rostlinám se vůbec přisuzovaly roztočivé vlastnosti. Musely však být určitým způsobem zmocněné, např. církevním svěcením nebo tím, že se sbíraly ve významný den v roce. Magickou silou tak mnohdy získaly i zeliny, které jinak za kouzelné pokládány nebyly. Léčivé účinky mělo mít např. kvítí z oltářů stavených u příležitosti Božího těla. Sušilo se a používalo k okuřování dobytka i lidí, jestliže byli nemocní. Svěcené kočky, zastrčené za krovem nebo v místnosti za křížem či svatým obrázkem měly zase ochránit dům před bleskem. Také se polykaly proti bolestem v krku. Jestliže ve stavení strašilo, stačilo dům vykropit odvarem z toliny (tolita lékařská) a „vazového dřeva“. Věřilo se také, že jsou-li na vozových kolech vazové loukotě, nic zlého k vozu nepřistoupí.

Prvosienka jarní

Bylinky v hospodářství

Velmi mnoho pověstí se vztahovalo k využití zelin v hospodářství. Na moravských Kopanicích byla velmi rozšířená víra v bosorky, ženy škodící v hospodářství. Soudilo se, že bosorky jsou schopny okrádat hospodářství o mléko, smetanu a máslo. Na moravských Kopanicích se proto setkáváme s celou řadou magických praktik, kterými se mělo hospodářství před nimi uchránit. Z rostlin se proti bosorkám nejvíce užívalo šípových větví. Způsobů použití bylo hodně. Např. tři šípové výhonky se svinuly do kolečka, přes ně se nakladly kopřivy a přes tento magický kruh se cedilo mléko. Tato praktika měla způsobit, že každá bosorka, která by chtěla škodit v hospodářství, bude popálená a popíchaná. Ob-

dobně, když kráva nechtěla dojit a myslelo se, že je to kvůli bosorce, vydojené mléko se vylévalo k šípovému keři a mrskalo se šípovým omládem.

Šípu se používalo i k zapuzení „zize“ (živočichů, škodících na poli). V tomto případě musel hospodář vstát na sv. Hátu (5. února) před východem slunce, nahý obejít se šípovou větví pole a pak ji přehodit sousedům.

Velká moc se přikládala i velikonoční pomlázce - vrbovým omláďům, kterými se na Velikonoční pondělí šlehala děvčata, aby ozdravěla a zkrásněla. Pomlázkou se pak šlehal i dobytek poprvé hnaný na pastvu, aby byl tučný a zdravý. V tento den pasáci zdobili dobytek květinovými věnci. Byl to vlastně svátek na oslavu započetí pastvy. Pověrečných praktik k první hospodářské činnosti byla celá řada. Z dalších můžeme vzpomenout zvyk natírat dobytek při prvním orání česnekem ze štědrovečerního stolu, aby bylo silné.

Výčet kouzelných účinků rostlin nemůže být samozřejmě vyčerpávající, s jejich zkoumáním se totiž začalo poměrně pozdě. Na řadu z nich už můžeme pouze usuzovat - např. z odkazů v lidových písních:

Natrhaj si, mamko,
tej zelené rúty,
nech ci rozveselí
všecky čtyry kúty.
(svatební píseň)

Léčivé bylinky

Vedle pověrečných praktik se však setkáváme i s praktikami racionálními. Lidé na moravských Kopanicích měli hluboké povědomí o léčivých schopnostech rostlin a prakticky je využívali. K léčení se zde nejčastěji používal podběl, petrklíč, devětisil, plicník lékařský, hlohový květ, květy a plody černého bezu, mařinka vonná, mateřídouška, řepík, kozlík a mnoho dalších, dnes už mnohdy neznámých.

Papava bezlodyžná

Léčením lidí pomocí rostlin a nejednou i pomocí magie se zde zabývaly dokonce takřka profesionalizované žitkovské bohyně, ženy s neobyčejně rozsáhlými znalostmi léčivých rostlin a částečně i lidské psychiky, na které se obraceli lidé z daleka a s rozličnými problémy. Ponejvíce se za nimi chodilo o radu ve věcech milostných, ve sporech, krádežích a zejména v nemoci. Některých rostlin se užívalo i v lidovém jídelníčku. Zejména nahrazovaly častý nedostatek potravy dětí, pasoucích dobytek. Pro utišení hladu se nejvíce používala „púpava“ (pupava bezlodyžná) a „kozí brada“, žluté kvetoucí bylina. Pro osvěžující kyselou chuť se hojně užíval i šfovík.

Vidíme tedy, že rostliny, jejich využívání a představy o nich se na moravských Kopanicích dotýkaly mnoha druhů lidské činnosti. Bylo tomu tak proto, že v ranných stádiích vývoje lidstva byly rostliny neodmyslitelnou součástí obřadů, jimiž se zajišťovaly zdar veškeré činnosti, zdraví a síla. Objevovaly a využívaly se při všech rozhodujících okamžicích lidského života i v důležitých obdobích hospodářského a církevního roku. Jejich význam se však postupně oslaboval s vytráčením bezprostřední závislosti člověka na přírodě. Dnes už se rostliny využívají jen pro hospodářský užitek, léčivé účinky a zdobení interiéru.

Pavel Popelka
Uherský Brod

Proti jarní únavě

Sýrové závitky s pórkem

750 g pórku, 20 g másla nebo rostlinného tuku, 1/8 l vývaru, 6 plátků sýra (asi 100 g), 2 lžičice hořčice

Pórek očistíme, opereme, překrojíme na polovinu a opečeme po obou stranách na rozehřátém máslu. Přilijeme vývar a asi 10 minut podusíme. Plátky sýra potřeme hořčicí, do každého vložíme špalíček pórku a zavíneme. Závitky složíme těsně vedle sebe do ohnivzdorné misky, vložíme do nevyhřáté

trouby a zapékáme asi 30 minut při střední teplotě, dokud se sýr nezbarví do zlatova. Podáváme s vařenými bramborami a zeleninovou oblohou.

Salát z kedluben s ořechy

750 g kedluben, 2 jablka, 6 lžic pomerančové a 2 lžičice citrónové šťávy, sůl, pepř, svazeček pažitky, 60 g jader vlašských ořechů
Kedlubny a jablka očistíme, oloupáme a z jablek odstraníme jádřince, vše pokrájíme na jemné nudličky. Z pomerančové a

citrónové šťávy, soli, pepře, jemně rozsekané pažitky a mladých lístečků kedluben připravíme zálivku, kterou zalijeme kedlubny a jablka. Před podáváním posypeme hrubě nasekanými vlašskými ořechy.

Tvaroh s mladou mrkví

250 g měkkého tvarohu, 250 g mrkve, 1 žloutek, 1 kelímek bílého jogurtu, 2 lžičice jemně posekané pažitky, sůl

Tvaroh, jogurt a žloutek hladce utřeme, přidáme jemně nastrouhanou mladou mrkev, nasekanou pažitku, přisolíme a důkladně ušleháme. Takto připravený tvaroh podáváme k horkým bramborám na loupáčku nebo s pečivem.

Božena Gajdová

POVĚSTI

O Hrádku

Před dávnými věky pokrývaly celé Karpaty husté neproniknutelné lesy. Od západu k východu protínalo pohoří několik starých obchodních cest, z nichž nejdůležitější vedla při řece Oslavě, dnešní Olšavě. Poutníci po ní přicházeli od Brodu k dnešním Bojkovicím a zde měli na vybranou. Kdo mířil do Trenčína a dále na jih, odbočil podle potoka zvaného Komňa k jihu, aby dosáhl hrozenkovského průsmyku. Ostatní překonávali pohoří průsmykem Vlárským, ležícím výše na severu. Od Brodu však vedla ještě jedna cesta a sice kolem bánovského hradu a potom přes kopce přímo k Hrozenkovu. Ne-daleko průsečku komňanské a bánovské cesty stával před věky malý hrad, spíš hrádek. Střežil obě cesty, neboť po nich od východu nepřicházeli jen lidé s do-

brými úmysly. O tomto hrádku dnes mnoho nevíme, ale k jeho založení se váže tato pověst.

Jednou se od Trenčína domů vracel olomoucký biskup se silným doprovodem. Byl to dosud mladý muž a tak, když jeho skupině překřížil cestu mohutný vlk, vyrazil se dvěma pobočníky za ním. Štvanice byla jen krátká, protože vlk zanedlouho zmizel v hustém lese. Biskup však zjistil, že nemůže najít cestu zpět ke své skupině. Vyrazil tedy s pobočníky vzhůru do kopce, na jehož svazích zabloudili. Sotvaže dorazili k vrcholu, ozval se strašidelný hvízd a překvapeně lovce obklopilo na dvacet otrhanců s luky a oštěpy. „Kdo jste a co chcete?“, zeptal se mímě biskup neboť pochopil, že boj je marný a je třeba vyjednávat. „Já jsem Jakub, ale není důležité kdo jsme. Chceme vaše koně, zbrojí oděvy“, odvětil vysoký muž, skoro ještě chlapec, jehož držení těla i hlas prozrazovaly autoritu. „Život si můžete ponechat“, dodal s úsměvem.

„Nejsme sami, pod kopcem na nás čeká na padesát ozbrojenců,“ zavrtěl hlavou biskup a jako v odpověď se zdál ozvalo opakované volání. To ozbrojený doprovod hledal svého pána. Lupiči znejistěli a bylo vidět, že by nejráději zmizeli v hustém lese, dokud je čas. Jedině Jakub stál klidně.

„Líbíš se mi, Jakube. Nebudeme bojovat a nebudu vás ani trestat. Koupím si vás,“ pronesl po chvíli zamyšlení biskup. „Nacházíte se na mém majetku a cesty jsou zde nebezpečné. Daruji vám tento kopec i okolní lesy. Vy zde postavíte ostrožnu, malý hrad. Ať sluje Hrádek. Vaším úkolem bude střežit průchod oběma směry. Hrádek však musí zůstat hrádkem a jeho posádka nesmí mít nikdy více než třicet mužů.“ Jak biskup poručil, tak se stalo. Ještě dlouhá léta byl přechod do Uher a zpět hrozenkovským průsmykem bezpečný díky moudrému biskupovi a odvaze Jakuba z Hrádku.

Pavel Bezděčka

O tom, proč myším pořád rostou zuby

(Tahle pohádka je také o tom, proč někteří ptáci odlétají v zimě na jih a proč mnohá zvířátka v zimě spí.)

Určitě víte, že myši jsou hlodavci a mají veliké přední zuby zvané hlodáky. A ty hlodáky jim

porád a pořád rostou. Kdyby si je myši neobrušovaly, tak jim ty hlodáky doslova přerostou přes hlavu. To už by se pak nedokázaly myši ani nakrmit a umřely by hlady. Ale vždycky to tak nebylo. Kdysi dávno měli všichni hlodavci úplně normální zuby. A nebýt myši, měli by je normální dodnes. Tak poslouchejte, jak to bylo. Jak už jsme si ukázali v předcházejících pohádkách, Futuro byl docela obyčejný kouzelník. Miloval svou práci, neboť osídlování světa nejrůznějšími zvířátky se mu jevilo velkolepé a smysluplné. Miloval i večerní odpočinek u krbu nebo na terase s lahvinkou červeného vína a dobrou knížkou. Zmožen únavou a silným vínem často pak na terase usnul. Kouzelná lampa, co se zapalovala lusknutím prstů, ohleduplně zhasla a Futuro spal v houpacím křesle až do rána. Většinou ho probudila děsná zima, protože byl pokrytý ranní rosou a vlněný pléd ležel na zemi. To víte, že to nikomu nepřídí, takové mrznutí. Natož, když je vám pár tisíc let, nebo kolik. A tak jednoho dne ucítil Futuro jakési loupání v kolenou. Druhý den zas, i třetí a čtvrtý. A bylo to horší a horší. Pak mu to došlo. Revma! Ponocováním na terase si vykoledoval revma! Řekli byste: to je toho! Vždyť je kouzelník. Ten si pomůže. Jo, houby s octem! Kouzelník může kouzlit jak se mu zlíbí, může se dokonce proměnit v žábu nebo pošťáka. Ale revma se tím nezavíjí. Byla by z něj revmatická žába nebo revmatický pošťák. Tak je to!

Jednoho dne, zrovna když si Futuro připravoval bylinkový zábal na bolavá kolena, přinesli poštu.

Bratránek Vitalio jej zval na návštěvu k sobě, na Ostrovy věčného mládí (kdesi v jižním Pacifiku). „No to se hodí,“ zaradoval se Futuro. „Budu se koupat v moři a vyhřívat v horkém písku. Zbavím se revma a snad i omíladnu.“

A hned si balil do cestovní brašny všechno potřebné. Hlavně knížky a pár lahvíček loňské Frankovky. Ta se teda povedla! Z komory pak vytáhl létací koště a než odstartoval z terasy, rozhlédl se po svém království. Všechno kvetlo, ptáčci zpívali a cvrlikali, hmyz spokojeně bzučel a z nory za jabloní bylo slyšet chrápání jezevce. Futuro potlačil slzičku, co se mu drala do očí. Však co! Za měsíc, za dva se vrátí. Vždyť se nic nestane! Ale stalo se.

Futuro byl pryč teprve pět dnů, když z čista jasna a bez varování přišla šílená zima. Byl to jeden z vrtochů kouzelníka Metea. Sídlii daleko na severu, na grónském pobřeží. Naučil se dělat vítr a vichřice, sníh a mráz, okluzní fronty a počasí vůbec. Tentokrát se mu podařilo vytvořit nebyvalá tlaková níže nad Norským mořem. Kolem ní pronikl hluboko do Evropy arktický ledový vzduch a na celých padesát dnů nastala ukrutná zima. Byla to první zima, co kdo pamatoval, a právě proto byla nejstrašnější. Všude, i na Futurově zahradě, napadala spousta sněhu. Ze střechy visely rampouchy a mráz pomaloval okna ve věži květinovými vzory. Skutečné zahradní květiny však do jedné pomrzly. Zmrzla i celá řada keřů a stromů a také některá ptačí mláďátka na hnízdech, a včelky, a mouchy. A vůbec, bylo to hodně ošklivé.

Stará sova, co bydlela ve věži a měla mnohá privilegia se naštěstí hned ujala velení. Spolu s hranostajem a havranem vytvořili jakýsi krizový štáb. Otevřeli kouzelníkův dům pro všechna zvířátka a ptáky, načež vyhlásili období Velkého míru. Nikdo nesměl zbaštit nikoho i kdyby měl sebevětší hlad. Tak se v hale u krbu (i v kuchyni u kamen) sešli vedle sebe had s myší, lišák se žábou a také kos s housenkou. A nic se nestalo. Had sice trochu podrážděně syčel, ale to spíš ze strachu, že mu někdo šlápne na ocas. Druhým krokem krizového štábu byla kontrola špajzu a skladiště a inventura všech zásob jídla. Ale ouvej, Futuro žil sám a moc toho nepotřeboval. Jídla bylo velice málo. Sova, havran a hranostaj se dlouho radili, než havran předstoupil před ostatní, aby vyhlásil rozhodnutí krizového štábu.

„Mrráz přišel ze severu a rozhodně se někde zastavil. Prrrroto považujeme za sprrrávné

předpokládat, že směrrem na jih je někde hrrranice, za níž nevládne. Prrotože máme málo jídla, musí všichni zdrrrraví a zdatní okřřídlení okamžitě odletět na jih. Tady už najíst nedostanou. Ostatní budou dostávat strrrašně zkrrrácené přříděly jídla, dokud nám zásoby postačí. Přřřed skladištěm budeme všichni postupně drrrřzet strrráž. Rrozpis služeb bude brrrzy přřiprrraven."

No, co vám budu povídat! Všechno to klapalo jako hodinky. Hned to dopoledne odletěli čápi, špačci, čejky, žluvy a další silní ptáci. Vrabci, sýkorky, brhlíci a jiní prckové zůstali. Během několika dnů však zjistili, že přes poledne se to dá venku vydržet a hlavně, že v záhybech kůry stromů, mezi pupeny i jinde se dá nalézt dost potravy. Hůř však na tom byla ostatní zvířátka. Netopýři zaletěli do nejhlubšího sklepení, tam se na sebe namačkali a vzpomínali na horké noci. Pavouci, brouci a motýli, slimáci, hadi, žáby, zajáci, lišky, no prostě všichni ostatní se zimomřivě choulili u krbu a poslouchali jak jim strašlivě kručí v prázdných bříškách.

Dny se pomalu vlekly a sněhu s mrazem neubývalo. Zato však ubývalo zásob a hlad byl krutější a krutější. Všechna zvířátka byla brzy vyhublá na kost a celá malátná. Dokonce i barvy z kožíšků a peří se kamsi vytratily. Všichni byli smutně šediví. Jediné myši to snášely nečekaně dobře. Jejich kožíšky byly stále krásně barevné (tenkrát byly myši pruhované jako malí tygřici) a dokonce nebyly ani moc pohublé. Pořád se někde potulovaly, ovšem když na ně přišla služba, ochotně hlídaly na chodbě před skladištěm.

Padesátý den ráno koukala zvířátka překvapeně z okna. Venku svítilo sluníčko, vál teplý větřík a sníh se rozpouštěl přímo před očima. Vypukla všeobecná vřava a veselí. Usmívající se sova přikázala rozdělit všechno zbylé jídlo najednou. Služba hned otevřela dveře skladiště a to vám byl poprask! Na posledním pytlíku sucharů seděly myši a cpaly se jako o duši. V rohu skladiště byla odsunutá stará krabice a za ní se černala myší díra. Hranostaj nezaváhal a přiskočil k díře, aby pachatelky neměly kudy utéct. Potom se celý roztřesený hněvem na myši rozkřičel.

„Tak takhle to je! Proto vy tak dobře vypadáte. Žádné šedivé přízraky jako my ostatní. Celou tu dobu sem chodíte a kradete. To kvůli vám byly tak malé přiděly jídla, to pro vaši nenažranost jsme tolik vytrpěli. Víte co teď udělám? Já poruším

Velký mír a ošklivě s vámi zatočím!"

„Ne, to ne!“ vykřikla nejstarší myš. „My za nic nemůžeme. Mým dětem právě rostou zuby a musí hodně jíst, aby je měly velké a silné. Vždyť jsme malinké a.....“

„A nenasytné, sobecké a zlé,“ ozvalo se najednou hromovým hlasem až se všichni ulekli. Ve dveřích stál strašlivě rozzlobený kouzelník Futuro. Z očí mu létaly blesky a zlostí byl tak bledý, že nebylo vidět jak je krásně opálený. Právě přiletěl a stačil mu jediný pohled, aby vše pochopil.

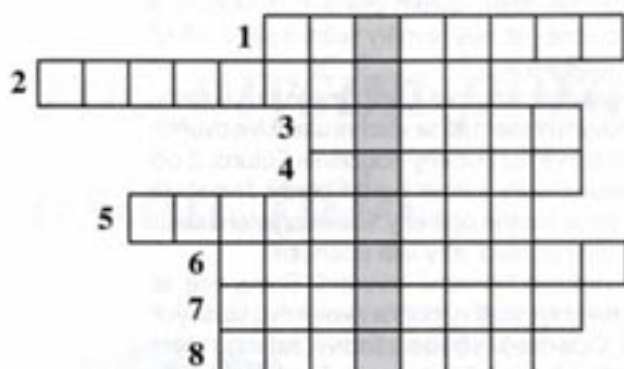
„Jste mrňavá hamižná stvoření. Sama jste se svou nenasytností vyloučila z kolektivu slušných zvířat. Ode dneška budete šedivé, zatímco všem ostatním se vrátí jejich barvy. Vaše zuby neustále porostou, aby jste se už nikdy nemohly lživě vymlouvat. Nikdo vás nebude mít rád a všichni vás budou pronásledovat. Už nikdy nepřejete za dne středem místnosti, už nikdy se nikomu nepodíváte do očí. Teď zmizte, je nám z vás zle!“ Tak takhle rozziobeného Futura ještě nikdo neviděl. Naštěstí ho čekala spousta práce s obnovou zahrady a jeho hněv neměl dlouhého trvání. Ztráty byly naštěstí menší než se zdálo na první pohled. Mnoho stromů, keřů i kytek se podařilo zachránit a také všechna zvířátka brzy vyzdravěla. Po několika dnech se z jihu vrátili všichni velcí ptáci a ličili svou cestu v nejkrásnějších barvách. Všechno se zdálo v pořádku až na jezevce. Když havran kouzelníkovi prozradil, že jezevec během zimy ani jednou nepřišel ke krbu, začal mít Futuro velice zlé tušení. Že by ten starý brach zimu nepřežil? S těžkým srdcem přišel kouzelník k jezevčí noře za jabloní a hlasitě do ní zavolal. K jeho ohromnému překvapení se po třetím zavolání ozvala odpověď a ven se vykolébal mžourající jezevec. Kůže na něm doslova visela jako velký kabát, ale byl živ. Představte si, on tu zimu zaspal! O celé hrůze ani netušil. Vynikající strategie.

Od těch dob začala zima přicházet docela pravidelně a dokonce se i prodloužila. Nikdy už to však nebylo takové neštěstí. Veverky, křečci i jiná zvířátka si dopředu nadělala zásoby. Mnozí ptáci (dokonce i malí skřivánci) před nástupem zimy odlétali na jih a na jaře se vraceli. Po vzoru jezevce spousta zvířátek uléhala k zimnímu spánku a netopýři si zvykli na své zimní kolonie ve sklepích a jeskyních. A myši? Jejich trest trvá dodnes! Už jste někdy během dne uviděli myš uprostřed místnosti?

Pavel Bezděčka

Jarní skrývačka

Co se skrývá v tajence? Je to rostlina, kterou určitě znáte. Nakreslete nám její obrázek!

1. Malá zelená žabka
2. Rostlina, rozkvétající zjara v hájích Bílých Karpat, ornamě voní.
3. Jarními zahradami a okraji lesů zní krásný a něžný hlas tohoto ptáčka.
4. Had, milující vlhká a stinná zákoutí.
5. Další jarní bylina, tuto ale najdete spíše na loukách a mezích.
6. Lasicovitá šelmička, převléká se na zimu do bílého kabátku.
7. Jeden z našich nejkrásnějších motýlů.
8. Malá rybka s duhovým proužkem na boku.

Každá rostlina i živočich mají své prostředí, kde se cítí nejlépe a kde je nejčastěji najdete. Víte, kde můžete najít tyto druhy rostlin?

<p>1. kopretina bílá
a) v listnatých lesích
b) na louce
c) v rákosině u rybníka</p> <p>2. dymnivka dutá
a) na poli jako plevel
b) na horské louce
c) v bukovém lese</p> <p>3. suchopýr úzkolistý
a) v mokřadu
b) na polopoušti
c) v jehličnatém lese</p> <p>4. kavyl ívanův
a) v rašeliništi
b) ve stepi
c) v dubovém lese</p> | <p>5. hlístník hnízdák
a) ve smíšeném lese
b) v mokřadu
c) na horské louce</p> <p>6. tařice skalní
a) v lužním lese
b) v rákosině u rybníka
c) na skalách</p> <p>7. prvosenka jarní
a) na louce
b) v jehličnatém lese
c) na skalách</p> <p>8. vstavač mužský
a) v bukovém lese
b) na louce
c) v jehličnatém lese</p> |
|--|--|

10. rosnatka okrouhlolistá
a) ve stepi
b) na poli jako plevel
c) v rašeliništi
11. pstroček dvoulistý
a) v lehčičnatých lesích
b) v mokřadu
c) na horské louce

Odpovědi z čísla 4/96:

Poznali jste, co nebo kdo se skrýval pod těmito jmény?

pilořítka fialová - hmyz z řádu blanokřídlých
ostropěstřec mariánský - rostlina příbuzná bodláku
tetlučka kozí pysk - rostlina z čeledi mrkvovitých
bublínatka obecná - vodní rostlina
splešfuře blátivá - hmyz, vodní ploštice
čertkus luční - rostlina, příbuzná chřastavce
rybenka obecná - bezkřídlý hmyz
ostnohřbetka křovinná - hmyz z řádu kříslů
dvouzubec níci - rostlina z čeledi hvězdnicovitých
ježatka kuří noha - tráva
pematuška svlačcová - motýl
myší ocásek nejmenší - rostlina
ploskoroh pestrý - hmyz z řádu síťokřídlých
chundelka metlice - tráva
žábronožka - koryš
pokoutník domácí - pavouk
listonoh letní - koryš
třásněnka lesní - hmyz z řádu třásnokřídlých
bělotn kulatohlavý - rostlin příbuzná bodláku
zimolez kozí list - keř

Odpověď čtenáře na otázku Kde to je? z čísla 4/96:

Snímek jsme fotili s tačkou v jednu krásnou březnovou sobotu v Bylnici pod Maděrovcem. Na snímku je kóta Pláňava a v pozadí Javorník a Chladný vrch.

S pozdravem

Michal Kostka

Vážení čtenáři,

Dostalo se Vám do rukou první číslo druhého ročníku časopisu Bílé Karpaty. Nový ročník přináší i některé změny. Možná, že jste si už všimli jiného vzhledu obálky, pro který jsme se rozhodli. Vedla nás k tomu praktická potřeba - pokud je časopis vystavený v prodejně nebo na stánku, název časopisu musí být umístěný nahoře, aby byl vidět.

Budeme se snažit vydávat časopis pravidelněji než dříve. Toto číslo bylo vydáno k 1. březnu, další čísla vyjdou k 1. červnu, 1. září a 1. prosinci, to znamená, že časopis by měl být volně v prodeji vždy od prvního týdne uvedených měsíců. Pokud si ale chcete být jisti, že časopis budete pravidelně dostávat, je jistější si jej předplatit. Stačí vyplnit složenku, vloženou do časopisu a zaplatit tak předplatné, které činí 46,- Kč za rok. Tak si zajistíte to, že Vám časopis zašleme ihned poté, co vyjde. Pokud byste chtěli uhradit předplatné bankovním převodem, číslo účtu vydavatele je 472002-514/0600 u Agrobanky v Uherském Hradišti.

Časopis Bílé Karpaty si i nadále uchová stálé rubriky, většina z nich se objevuje pravidelně v každém čísle, některé jsou nepravidelné. Upustili jsme od rubriky „Kde to je?“ a doplnili jsme jinou rubriku - je to „Tip na výlet“.

Chtěli bychom časopis rozšířit i o další témata, především oblast podnikání, architektury, kultury. Velmi rádi rovněž otiskneme Vaše příspěvky, stejně tak se budeme zabývat zajímavými náměty, o nichž nás budete informovat. Uzávěrky pro jednotlivá čísla jsou vždy tři týdny před plánovaným termínem vydávání. Uzávěrka dalšího čísla je **12. května**.

Podarilo se nám i rozšířit redakci časopisu, přivítali jsme paní Boženu Gajdovou z knihovny ve Starém Hrozenkově a Antonína Kostku ze Správy CHKO Bílé Karpaty, pracoviště Brumov.

Všimněte si prosím ještě jedné změny, a to je nové telefonní číslo a adresa jednoho z vydavatelů - Společnosti pro trvale udržitelný život, Bílé Karpaty. Po několikerém stěhování a vyřizování žádostí o telefon jsme se konečně ustálili - doufáme že definitivně - na této adrese, uvedené v tiráži:

redakce

Omlouváme se panu Jaroslavu Miklendovi, starostovi města Veselí nad Moravou, za chybné uvedení jeho jména v čísle 4/96.

Bílé Karpaty - Časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Regionální pobočka Společnosti pro trvale udržitelný život Bílé Karpaty v Uherském Hradišti a Základní organizace ČSOP Bílé Karpaty ve Veselí nad Moravou ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty. Vydávání tohoto časopisu je finančně podporováno dotací Ministerstva životního prostředí ČR.

Kontaktní adresy: Regionální pobočka STUŽ Bílé Karpaty
Palackého nám. 293
686 01 Uherské Hradiště,
tel., fax: 0632 / 55 16 37
e-mail: stuz.bk@brn.pvtnet.cz

ZO ČSOP Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 0631 / 32 25 45
e-mail: csop@brn.pvtnet.cz

Redakce: Pavel Bezděčka, Božena Gajdová, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Antonín Kostka, Vlasta Ondrová, Jiří Pšurný.

Autoři fotografií: Antonín Kostka (přední a zadní strana obálky, str. 1, 3, 6, 7), Miroslav Janík (str. 8), Pavel Šnajdara (str. 15), Jan W. Jongepier (str. 2, 3, 4, 9, 16, 17, vnitřní strana obálky), Milan Drgáč (str. 18), archiv

Autoři kreseb: Pavel Bezděčka (str. 22), archiv

Kontakt: Jana Hajduchová, tel. 0632 / 55 16 37, Jan W. Jongepier tel. 0631 / 32 25 45

1. číslo ročníku 1997 vychází v březnu 1997.

Reg. č. 7428, ISSN 1211 - 3638, Ročník II, číslo 1, náklad 1300 ks, cena 9,- Kč.

Tisk: ALDIPRESS Veselí nad Moravou

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s. p. OZJM, Ředitelství v Brně č. j. P/2-1007/96 ze dne 6. 3. 1996.

Kdo nemá plot, nemá ani nepřítel. (arabské přísloví)

Podávání novinových zásilek povoleno
Jmř ČP č. J.P/2-1007/96 ze dne 6. 3. 1996
Výplatné hrazeno převodem

Společnost pro trvale udržitelný život
Regionální pobočka Bílé Karpaty
Palackého nám. 293
696 01 Uherské Hradiště

cena 9,- Kč